

MINISTERSTWO EDUKACJI
NARODOWEJ

Tadeusz Gawlik

**Analizowanie wybranych zagadnień prawa materialnego
343[01].Z1.01**

Poradnik dla ucznia

Wydawca

**Instytut Technologii Eksploatacji – Państwowy Instytut Badawczy
Radom 2006**

Recenzenci:

mgr Barbara Dudek

mgr Edward Marek Klęczar

Opracowanie redakcyjne:

mgr Edyta Koziół

Konsultacja:

dr Elżbieta Sałata

Korekta:

Poradnik stanowi obudowę dydaktyczną programu jednostki modułowej 341[02].Z1.01. „Analizowanie wybranych zagadnień prawa materialnego” zawartego w programie nauczania dla zawodu technik administracji.

Wydawca

Instytut Technologii Eksploatacji – Państwowy Instytut Badawczy, Radom 2006

SPIS TREŚCI

1. Wprowadzenie	4
2. Wymagania wstępne	6
3. Cele kształcenia	7
4. Materiał nauczania	8
4.1. Organy administracji publicznej i ich kontrola	8
4.1.1. Materiał nauczania	8
4.1.2. Pytania sprawdzające	13
4.1.3. Ćwiczenia	13
4.1.4. Sprawdzian postępów	14
4.2. Administracyjnoprawny status jednostki	15
4.2.1. Materiał nauczania	15
4.2.2. Pytania sprawdzające	17
4.2.3. Ćwiczenia	18
4.2.4. Sprawdzian postępów	19
4.3. Administracyjnoprawna regulacja aktywności obywateli	20
4.3.1. Materiał nauczania	20
4.3.2. Pytania sprawdzające	22
4.3.3. Ćwiczenia	23
4.3.4. Sprawdzian postępów	24
4.4. Administracyjnoprawna reglamentacja wolności jednostki	25
4.4.1. Materiał nauczania	25
4.4.2. Pytania sprawdzające	27
4.4.3. Ćwiczenia	27
4.4.4. Sprawdzian postępów	29
4.5. Reglamentacja publicznoprawna w sferze praw rzeczowych	30
4.5.1. Materiał nauczania	30
4.5.2. Pytania sprawdzające	33
4.5.3. Ćwiczenia	34
4.5.4. Sprawdzian postępów	35
4.6. Administracja spraw zdrowia, zatrudnienia, spraw socjalnych	36
4.6.1. Materiał nauczania	36
4.6.2. Pytania sprawdzające	40
4.6.3. Ćwiczenia	40
4.6.4. Sprawdzian postępów	41
4.7. Bezpieczeństwo i porządek publiczny	42
4.7.1. Materiał nauczania	42
4.7.2. Pytania sprawdzające	43
4.7.3. Ćwiczenia	44
4.7.4. Sprawdzian postępów	45
4.8. Ochrona i kształtowanie środowiska	46
4.8.1. Materiał nauczania	46
4.8.2. Pytania sprawdzające	48
4.8.3. Ćwiczenia	48
4.8.4. Sprawdzian postępów	49

4.9. Administracja obrony kraju i spraw zagranicznych	50
4.9.1. Materiał nauczania	50
4.9.2. Pytania sprawdzające	52
4.9.3. Ćwiczenia	53
4.9.4. Sprawdzian postępów	54
4.10. Reglamentacja administracyjno-prawna działalności gospodarczej	55
4.10.1. Materiał nauczania	55
4.10.2. Pytania sprawdzające	56
4.10.3. Ćwiczenia	56
4.10.4. Sprawdzian postępów	57
4.11. Prawo europejskie integracji społecznej i gospodarczej	58
4.11.1. Materiał nauczania	58
4.11.2. Pytania sprawdzające	60
4.11.3. Ćwiczenia	60
4.11.4. Sprawdzian postępów	61
5. Sprawdzian osiągnięć	62
6. Literatura	66

1. WPROWADZENIE

Przekazujemy Ci Poradnik, który będzie pomocny w przyswajaniu wiedzy z zakresu Analizowania wybranych zagadnień prawa materialnego.

W poradniku zamieszczono:

- wymagania wstępne, czyli wykaz umiejętności, jakie powinieneś mieć już ukształtowane, aby bez problemów korzystać z poradnika,
- cele kształcenia, czyli wykaz umiejętności, jakie ukształtujesz podczas pracy z poradnikiem,
- przykładowe ćwiczenia ze wskazówkami do realizacji,
- pytania sprawdzające,
- sprawdzian postępów,
- przykładowy sprawdzian osiągnięć,
- literaturę uzupełniającą.

Poradnik został podzielony na jedenaście części, których kolejność umożliwi Ci stopniowe zdobywanie nowych wiadomości i umiejętności.

Z uwagi na to, że zrozumienie administracyjnego prawa materialnego mogłoby następczą kłopotów bez elementarnej wiedzy o prawie administracyjnym jako gałęzi prawa polskiego – wprowadziliśmy do poradnika rozdział poświęcony podstawowym instytucjom prawnym zawartym w części prawa administracyjnego, zwanej w doktrynie prawem o ustroju administracji państwowej.

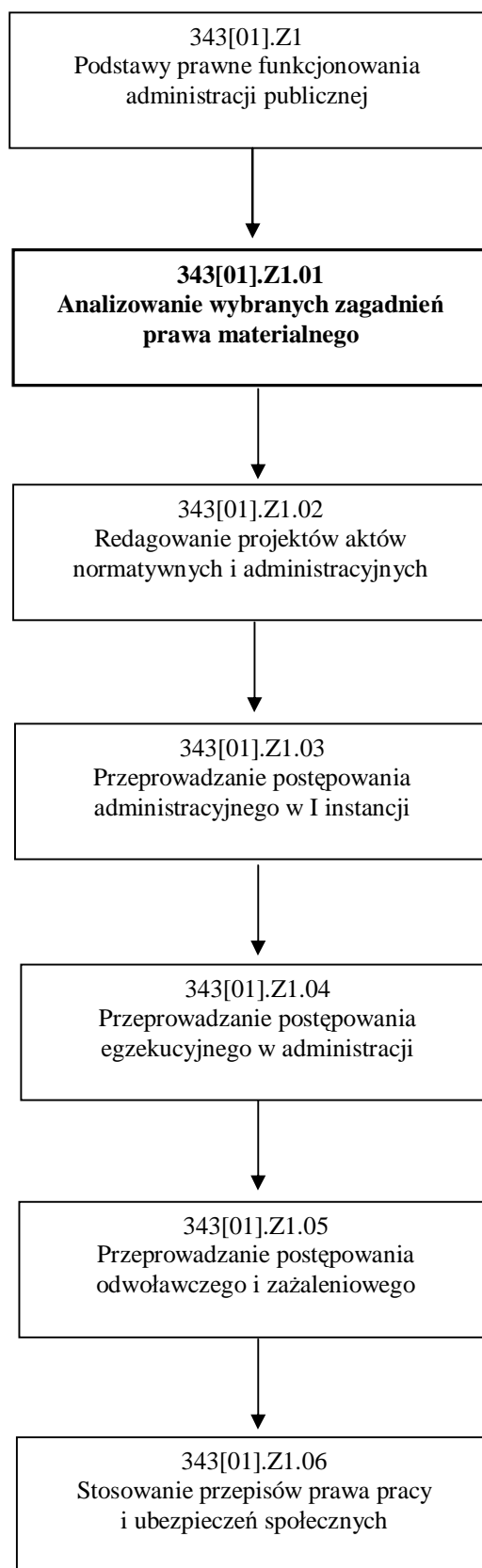
Dalsze rozdziały poświęcone są administracyjnoprawnemu statusowi jednostki i obszarom aktywności obywateli poddanych regulacjom prawa administracyjnego, administracyjnoprawnej reglamentacji wolności jednostki, jej ograniczeniom w sferze praw rzeczowych i prowadzeniu działalności gospodarczej. Kolejne cztery rozdziały zostały poświęcone administracji poszczególnych działów administracji rządowej. W rozdziałach tych omówiono:

- administrację spraw zdrowia, zatrudnienia i spraw socjalnych,
- bezpieczeństwo i porządek publiczny,
- ochronę i kształtowanie środowiska,
- administrację obrony kraju i spraw zagranicznych.

W związku z przystąpieniem Polski do Wspólnoty Europejskiej ostatni rozdział poświęcono prawu Unii Europejskiej. Informacje tam zawarte pozwolą Ci zdobyć ogólną wiedzę na temat systemu prawnego UE i stosunku prawodawstwa krajowego do prawodawstwa wspólnotowego.

Przykładowe ćwiczenia pozwolą Ci zrozumieć i przyswoić wiedzę w praktyce. Na końcu każdego tematu znajdują się pytania sprawdzające. Pozwolą Ci one zweryfikować Twoją wiedzę. Jeżeli okaże się, że czegoś jeszcze nie pamiętasz lub nie rozumiesz, to zawsze możesz wrócić do rozdziału Materiał nauczania i tam znajdziesz odpowiedź na pytania, które sprawiły Ci kłopot.

Przykładowy sprawdzian osiągnięć może okazać się świetnym treningiem przed zaplanowanym przez nauczyciela sprawdzianem, a praktyczne zadania zawarte w testach pozwolą Ci łączyć wiedzę teoretyczną z umiejętnościami praktycznymi, przydatnymi w przyszłym życiu zawodowym.

Schemat 1. Układ jednostek modułowych w module 343[01].Z1 „Podstawy prawne funkcjonowania administracji publicznej”

2. WYMAGANIA WSTĘPNE

Przystępując do realizacji programu jednostki modułowej „Analizowanie wybranych zagadnień prawa materialnego”, powinieneś umieć:

- określać najważniejsze instytucje podstawowych gałęzi prawa,
- rozróżniać podstawowe pojęcia prawne,
- korzystać z różnych źródeł prawa,
- stosować technologię komputerową i informacyjną,
- współpracować w grupie,
- interpretować dane statystyczne,
- rozwiązywać problemy w sposób twórczy,
- posługiwać się podstawowymi pojęciami prawnymi,
- rozróżniać prawo w znaczeniu podmiotowym i przedmiotowym,
- rozróżniać podstawowe gałęzie prawa,
- klasyfikować rodzaje norm i przepisów,
- rozróżniać rodzaje norm prawnych,
- ustalać elementy stosunku prawnego,
- klasyfikować rodzaje zdarzeń prawnych,
- identyfikować rodzaje wykładni prawa,
- charakteryzować źródła prawa.

3. CELE KSZTAŁCENIA

W wyniku realizacji ćwiczeń podanych w poradniku uczeń powinien umieć:

- scharakteryzować podział terytorialny państwa i strukturę administracji publicznej,
- odróżniać naczelne organy administracji rządowej od organów centralnych,
- wskazać organy samorządu terytorialnego i określić ich zadania,
- wskazać sposoby nawiązywania stosunku administracyjnoprawnego,
- scharakteryzować prawne formy działania administracji,
- przedstawić rodzaje kontroli administracji publicznej,
- ustalić właściwy organ do rozstrzygnięcia konkretnego stanu faktycznego,
- odszukać właściwe przepisy, dokonać wykładni i zaproponować treść rozstrzygnięcia konkretnych przypadków,
- zinterpretować przepisy regulujące administracyjnoprawną sytuację obywatela,
- określić spory kompetencyjne dotyczące właściwości organów administracyjnych,
- zastosować wykładnię przepisów regulujących sprawy bezpieczeństwa i porządku publicznego, obrony kraju i spraw zagranicznych,
- zastosować orzecznictwo Sądu najwyższego, Naczelnego Sądu Administracyjnego i Trybunału Konstytucyjnego,
- określić granice publicznego przekazywania informacji,
- posłużyć się podstawowymi pojęciami z zakresu administracji spraw zatrudnienia, zdrowia i spraw socjalnych,
- posłużyć się źródłami prawa administracyjnego,
- określić zasady korzystania z dróg publicznych, wód i zakładów publicznych,
- zastosować normy prawne dotyczące ochrony i kształtowania środowiska,
- zastosować procedury udzielania koncesji i zezwoleń,
- określić działanie administracji publicznej w stanach zagrożenia porządku publicznego,
- zastosować procedury realizacji zamówień publicznych,
- zinterpretować przepisy prawa europejskiej integracji gospodarczej i społecznej.

4. MATERIAŁ NAUCZANIA

4.1. Organy administracji publicznej i ich kontrola

4.1.1. Materiał nauczania

Prawo administracyjne to normy prawa regulujące organizację i zachowanie się administracji państwowej jako części aparatu państwowego, a także zachowanie się osób fizycznych i innych podmiotów w zakresie nieunormowanym przez przepisy należące do innych gałęzi prawa.

W tym znaczeniu prawo administracyjne składa się z trzech części: prawa o ustroju administracji państwowej, prawa materialnego i prawa proceduralnego.

Prawo o ustroju administracji publicznej, zwane prawem ustrojowym, reguluje organizację i zasady funkcjonowania aparatu administracyjnego, powołanego do wykonywania zadań z zakresu administracji publicznej. Reguluje ono przede wszystkim strukturę aparatu administracyjnego, określa podmioty administracji i ich strukturę, zakres zadań, formy i metody ich wykonania, a także przepisy tworzące podział administracyjny kraju.

Prawo materialne zawiera normy ustanawiające wzajemne uprawnienia i obowiązki administracji publicznej oraz podmiotów znajdujących się na zewnątrz tej administracji. Wyznacza ono wprost reguły zachowania dla każdego, kto znajduje się w określonej sytuacji czy posiada określone dobra lub prowadzi określoną działalność.

Prawo proceduralne omówione zostało w innym poradniku.

Podział terytorialny kraju

Podziału terytorialnego kraju dokonuje się w tym celu, aby w każdej jednostce terytorialnej ustanowić odpowiedni organ państwa lub jednostki niepaństwowe wykonujące zadanie państwa, które by działały w ściśle określonych granicach terytorialnych.

Podział terytorialny jest zjawiskiem prawnym, społecznym i politycznym. Ma zasadnicze znaczenie dla organizacji i funkcjonowania całego systemu administracji i podmiotów gospodarczych. Można powiedzieć, że podziały terytorialne tworzone są dla podmiotów państwowych w celu wprowadzeniu pewnego ładu i porządku w działalności na określonej powierzchni.

Z podziału terytorialnego wynika właściwość miejscowa organów administracji publicznej.

W procesie historycznego rozwoju wykształciły się trzy typy podziału terytorialnego państwa: zasadniczy, specjalny i pomocniczy.

Podział zasadniczy (podstawowy) tworzony jest dla organów terenowych do realizacji podstawowych celów państwa i zasad jego funkcjonowania. Korzystają z niego terenowe organy administracji rządowej oraz organy jednostek samorządu terytorialnego. Jednostkami tego podziału są: województwa, powiaty oraz gminy. Obecnie istniejący podział zasadniczy wprowadzony został ustawą z dnia 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu zasadniczego trzystopniowego podziału terytorialnego państwa (DzU Nr 96, poz. 603 z późn. zm.).

Podział specjalny tworzony jest dla wyspecjalizowanych organów państwowych, przedsiębiorstw lub zakładów dostosowanych do specyfiki wykonywanych działań określonych w ustawie, np.: ustawa o administracji rządowej w województwie stanowi, iż ustanowienie organów administracji niezespólonej może nastąpić, jeżeli jest to uzasadnione ogólnopaństwowym charakterem wykonywanych zadań lub terytorialnym zasięgiem

działania przekraczającym obszar jednego województwa. Przykładem takiego podziału są okręgi zarządów lasów państwowych czy okręgi dyrekcji dróg publicznych, okręgi dyrekcji gospodarki wodnej.

Podział pomocniczy uzupełnia podział zasadniczy lub specjalny i tworzony jest dla organów pomocniczych w stosunku do podstawowych, np. sołectwa oraz dzielnice miejskie i osiedla tworzone w gminie. Jednostki takie nie posiadają osobowości prawnej. Ich działalność zawsze mieści się w zakresie działania gminy, jako instytucji tworzącej podział pomocniczy.

Podziały specjalne wprowadzane są różnymi ustawami, natomiast podziały pomocnicze tworzone są uchwałami gmin.

Organy administracji publicznej

Konsekwencją trójstopniowego podziału terytorialnego państwa jest to, że na każdym ze szczebli tego podziału wspólnotę samorządową tworzą mieszkańcy danej jednostki terytorialnej.

Natomiast organem administracji rządowej na szczeblu województwa jest wojewoda (sprawujący administrację ogólną) oraz działający pod jego zwierzchnictwem kierownicy określonych służb, inspekcji i straży. Na szczeblu powiatu administrację rządową sprawuje starosta. On też reprezentuje powiat na zewnątrz.

Prócz organów rządowych działalność administracyjną prowadzą również organy administracji samorządowej.

Zależnie od przedmiotu działalności i jej zakresu, charakteru organów administracyjnych i ich składu oraz innych okoliczności, przeprowadzić można wiele podziałów organów administracyjnych. Podziały te odnoszą się głównie do administracji rządowej, a w części również do organów samorządowych.

Do podstawowych podziałów systemów administracyjnych należą:

- podział na organy centralne i terenowe,
- podział na organy kolegialne i jednoosobowe,
- podział na organy kompetencji ogólnej i specjalnej.

Organy centralne i terenowe

Podział ten został dokonany ze względu na terytorialny zasięg ich działalności.

Organami centralnymi są te organy administracji, które zgodnie z przyznanymi im w konstytucji i ustawach kompetencjami, obejmują swoim działaniem teren całego kraju. Wśród centralnych organów administracji państwowej specjalną grupę stanowią organy naczelnne. Organami naczelnymi np. w rozumieniu m.in. kodeksu postępowania administracyjnego są: w stosunku do organów administracji rządowej, organów jednostek samorządu terytorialnego, z wyjątkiem samorządowych kolegiów odwoławczych, oraz organów państwowych i samorządowych jednostek organizacyjnych – Prezes Rady Ministrów lub właściwi ministrowie.

Węzłowa pozycja tych organów przejawia się tym, że są one włączone w sferę kształtowania polityki państwa (uczestniczą w rządzeniu w sensie politycznym) oraz, że w strukturze administracji zajmują nadrzędne miejsce w stosunku do innych organów tworzących administrację centralną (wszystkie inne centralne organy i jednostki organizacyjne są podporządkowane organizacyjnie organom określanym mianem naczelnnych). Tak więc organem naczelnym prócz Prezesa Rady Ministrów i ministrów jest Rada Ministrów. Pojęcie organów naczelnnych odpowiada pojęciu rządu.

Drugim – oprócz rządowego – zasadniczym segmentem administracji centralnej są centralne organy administracji określane powszechnie mianem urzędów centralnych. Urzędy

centralne, to liczna grupa organów, mających różne nazwy, różną strukturę organizacyjną i funkcje. Podlegają one określonym organom szczebla rządowego.

Do kategorii tej zaliczymy tak różne organy centralne, jak: Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego, Prezesa Głównego Urzędu Miar, Komendanta Głównego Policji, Komisję Papierów Wartościowych i Giełd itd.

Organami terenowymi nazywamy takie organy, których kompetencje rozciągają się na określoną część terytorium państwa, odpowiadającą z reguły jednostce podziału administracyjnego.

System administracji terenowej jest dualistyczny:

- w województwie działa administracja rządowa i samorządowa,
- w powiecie funkcjonuje organ administracji rządowej pod zwierzchnictwem starosty i samorząd powiatowy,
- na stopniu podstawowym – tylko samorząd gminy.

W układzie tym administracja rządowa jest scentralizowana.

Samorząd terytorialny powstaje na każdym stopniu zasadniczego podziału terytorialnego państwa, a jego członkiem jest się z mocy prawa.

Podstawową jednostką samorządu jest gmina, którą ustawa wyposaża w najszerszy zakres zadań.

Między poszczególnymi jednostkami samorządu terytorialnego nie występują jakiegokolwiek podporządkowania hierarchiczne. Mimo że województwo jest największą jednostką podziału terytorialnego, to nie ma żadnych kompetencji władczych w stosunku do powiatów czy gmin, działających na terenie województwa.

Organy kolegalne i jednoosobowe

Ze względu na skład organy administracji dzielimy na kolegalne i jednoosobowe.

Organ kolegalny składa się z pewnej liczby osób, a decyzje zapadają w nim zespołowo, w drodze uchwały podjętej większością głosów. Organem kolegalnym jest np. Rada Ministrów. Natomiast w skład organu jednoosobowego wchodzi tylko jedna osoba, która samodzielnie podejmuje decyzje. Takim organem jest minister.

Organy kolegalne wykorzystuje się głównie, gdy sprawą o podstawowym znaczeniu jest dojrzałość podejmowanych decyzji i ich staranne wyważenie.

Natomiast na tych odcinkach zarządu państwowego, gdzie najważniejsza jest szybkość działania i operatywność organu, decydująca o skuteczności administrowania – powoływane są organy jednoosobowe.

Organy o kompetencji ogólnej i szczególnej

Wśród organów administracyjnych wyróżniamy takie, które zajmują się zarządzaniem wszystkimi lub większością dziedzin życia na danym terenie oraz takie którym podlega tylko jedna dziedzina zarządu państwowego. Pierwsze z nich to organy o kompetencji ogólnej, a drugie – organy o kompetencji szczególnej. Do pierwszych należy np. wojewoda, do drugiej – minister.

Organy samorządu terytorialnego i ich zadania

Poważne zadanie w terenie spełnia samorząd terytorialny. Jego ustrój i zadania regulują, obok konstytucji, głównie następujące ustawy:

- ustawa z 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym, obecnie nosząca nazwę o samorządzie gminnym (tekst jedn. DzU z 2001 r. nr 142 poz. 1591 z późn. zm.)
- ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (tekst jedn. DzU z 2001 r. nr 142 poz. 1592 z późn. zm.)
- uchwała z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (tekst jedn. DzU z 2001 r. nr 142 poz. 1590 z późn. zm.),
- ustawa z 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa (DzU nr 96, poz. 603 z późn. zm.).

Gmina

Zgodnie z przepisami ww. aktów ustawodawczych podstawową formą organizacji lokalnego życia publicznego jest gmina. Wykonuje ona wszystkie zadania samorządu terytorialnego niezastrzeżone dla innych jednostek samorządowych. Oznacza to zasadę domniemania kompetencji. Wspólnotę samorządową tworzą z mocy prawa wszyscy mieszkańcy gminy. Gmina posiada osobowość prawną i wykonuje, na swym terenie, zadania publiczne o znaczeniu lokalnym w zakresie:

- infrastruktury technicznej (drogi, mosty, wodociągi, kanalizacje, wysypiska odpadów itp.);
- infrastruktury społecznej (ochrona zdrowia, pomoc społeczna, oświata, kultura itp.);
- porządku i bezpieczeństwa publicznego (organizacja ruchu drogowego, porządku publicznego, ochrona przeciwpożarowa itp.);
- ładu przestrzennego i ekologicznego (planowanie przestrzenne, ochrona środowiska i przyrody).

Organami gminy są:

- rada gminy będąca organem stanowiącym i kontrolnym. Do właściwości rady należą wszystkie sprawy będące w zakresie działania gminy;
- wójt będący organem wykonawczym. Wójt kieruje bieżącymi sprawami gminy oraz reprezentuje ją na zewnątrz i jest zwierzchnikiem służbowym pracowników urzędu gminy oraz kierowników gminnych jednostek organizacyjnych.

Powiat

Powiat wykonuje określone ustawami zadania publiczne o charakterze ponadgminnym. Zadania powiatu dzielą się na zadania własne i zadania zalecone z zakresu administracji rządowej.

Zakres zadań własnych obejmuje następujące kategorie:

- ponadgminna infrastruktura społeczna (edukacja publiczna, pomoc społeczna, szpitale, przeciwdziałanie bezrobociu itp.),
- ponadgminna infrastruktura techniczna,
- porządek publiczny,
- nadzór budowlany,
- ochrona środowiska i przyrody (rolnictwo, leśnictwo).

Organami powiatu są:

- rada powiatu – organ uchwałodawczy i kontrolny powiatu. Do zadań rady należą m.in. sprawy: stanowienia przepisów prawa miejscowego, wybór i odwołanie zarządu powiatu, uchwalanie budżetu itd.
- zarząd powiatu – organ wykonawczy powiatu. W skład zarządu wchodzi starosta jako jego przewodniczący, wicestarosta, członkowie w liczbie 1 – 3. Zarząd wykonuje uchwały rady i zadania powiatu. Szczególną pozycję zajmuje starosta. Do jego zadań należy kierowanie pracą zarządu oraz zwierzchnictwo nad powiatowymi służbami, inspekcjami i strażami oraz szereg zadań wynikających z przepisów prawa.

Województwo

Województwo ma osobowość prawną. Do zakresu działania samorządu województwa należy wykonywanie zadań publicznych o charakterze wojewódzkim, nie zastrzeżonych dla organów rządowych. Są to w szczególności sprawy z zakresu edukacji publicznej, promocji i ochrony zdrowia, pomocy społecznej, ochrony środowiska, dróg publicznych i transportu, obronności itd.

Organami samorządu wojewódzkiego są: sejmik województwa oraz zarząd województwa.

Organem stanowiącym i kontrolnym województwa jest sejmik województwa.

Do wyłącznej właściwości sejmiku należy m.in.:

- stanowienie aktów prawa miejscowego,
- uchwalenie strategii rozwoju województwa,
- uchwalenie budżetu województwa,
- wybór i odwoływanie zarządu województwa.

Organem wykonawczym województwa jest zarząd liczący 5 osób. W jego skład wchodzi marszałek województwa jako jego przewodniczący, wicemarszałek oraz członkowie.

Zarząd województwa wykonuje zadania należące do samorządu, nie zastrzeżone na rzecz sejmiku i wojewódzkich jednostek organizacyjnych.

Kontrola administracji publicznej

Kontrola to porównanie tego, co jest, z tym, co być powinno. Celem kontroli jest ustalenie, czy przewidziany stan został urzeczywistniony. Aby to uczynić, należy zbadać stan istniejący oraz znać stan postulowany. Istotą kontroli jest więc obserwowanie określonych zjawisk, analizowanie ich charakteru i przedstawienie wniosków i propozycji organowi nadrzędnemu nad jednostką kontrolowaną.

Przedmiotem kontroli może być zarówno struktura organizacyjna administracji, jak i jej działalność. Zależnie od przedmiotu jest ona prowadzona z różnych punktów widzenia. Strukturę organizacyjną bada się pod kątem racjonalnej organizacji pracy administracji, zasad budowania administracji, zgodności z przepisami ustrojowymi itp.

Działalność administracji bada się głównie z punktu widzenia zgodności z obowiązującym prawem i polityką państwa. Kryteriami kontroli działalności jest: legalność, celowość, rzetelność, terminowość, gospodarność i rzetelność.

Do kontroli administracji mogą być powołane podmioty usytuowane na zewnątrz administracji lub znajdujące się wewnątrz tej administracji.

Podział kontroli na zewnętrzny i wewnętrzny jest podziałem podstawowym dla prawa administracyjnego. W Polsce kontrolę wykonują różnorodne podmioty, tj. organy państwa niezależne od administracji publicznej, instytucje kontrolne usytuowane w systemie tej administracji oraz organizacje społeczne i obywatele – wykonujący kontrolę społeczną.

Zewnętrzną kontrolę administracji można podzielić na :

- kontrolę parlamentarną,
- kontrolę Najwyższej Izby Kontroli,
- kontrolę Rzecznika Praw Obywatelskich,
- kontrolę prokuratora,
- kontrolę rządową administracji.

Kontrola wewnętrzna prowadzona jest przez instytucje kontrolne usytuowane w systemie organów administracji publicznej. Do tych instytucji należy zaliczyć: kontrolę wykonywaną w ramach poszczególnych działów administracji rządowej (kontrola resortowa), kontrolę instancyjną i kontrolę międzyresortową.

Przez kontrolę społeczną rozumieć należy kontrolę wykonywaną przez instytucje społeczne, dla których wykonywanie działań kontrolnych wobec administracji jest celem ustawowym lub statutowym. Do takich instytucji można zliczyć: związki zawodowe, społeczną inspekcję pracy, instytucję skarg i wniosków i inne.

Szczególne znaczenie ma sądowa kontrola decyzji administracyjnych. Decyzje administracyjne o charakterze ostatecznym mogą być zaskarżane do sądu administracyjnego.

Do sądu administracyjnego mogą być zaskarżane również niektóre postanowienia (np. o zawieszeniu postępowania).

Decyzję administracyjną zaskarżyć można do sądu tylko z jednej przyczyny, a mianowicie z powodu niezgodności z prawem. Skargę na niezgodność decyzji z prawem mogą wnosić strony, których decyzje dotyczą, organizacje społeczne biorące udział w postępowaniu oraz prokurator i Rzecznik Praw Obywatelskich. Skarga taka musi być wniesiona w ciągu 30 dni od ogłoszenia lub doręczenia decyzji, za pośrednictwem organu, który wydał decyzję w ostatniej instancji.

Sąd administracyjny rozpatruje skargę na rozprawie, po czym wydaje orzeczenie o jej uwzględnieniu lub oddaleniu. Sąd administracyjny, w przypadku uwzględnienia skargi, uchyla zaskarżoną decyzję w całości lub części i zwraca akta sprawy właściwemu organowi administracji, celem wydania nowej decyzji. Sąd administracyjny nigdy nie orzeka co do meritum sprawy. Sądownictwo administracyjne jest obecnie dwuinstancyjne.

Problematyka prawnych form działania administracji, sposoby nawiązywania stosunku administracyjnoprawnego i organów właściwych do rozstrzygania konkretnych spraw przedstawiono w jednostce modułowej 343[01].Z1.02 „Redagowanie aktów normatywnych i administracyjnych”.

4.1.2. Pytania sprawdzające

Odpowiadając na pytania, sprawdzisz, czy jesteś przygotowany do wykonania ćwiczeń.

1. Jakimi zagadnieniami zajmuje się prawo administracyjne?
2. Z jakich części składa się prawo administracyjne?
3. Jakie zagadnienia reguluje materialne prawo administracyjne?
4. Jakie znasz podziały terytorialne kraju?
5. Do jakich celów służy podział podstawowy (zasadniczy) kraju?
6. Jakim celom służy podział specjalny?
7. Jakie kryteria przesądzają o podziale organów administracji na centralne i terenowe?
8. Czym charakteryzują się naczelne organy administracji?
9. Jakie organy tworzą system administracji terenowej?
10. Jakie podstawowe akty prawne stanowią podstawę funkcjonowania samorządów terytorialnych?
11. Czym charakteryzują się zadania własne organów administracji samorządowej?
12. Jakie organy funkcjonują na poszczególnych szczeblach samorządu terytorialnego?
13. Jak funkcjonują organy kontroli administracji?

4.1.3. Ćwiczenia

Ćwiczenie 1

Rozstrzygnij, które z podanych określeń definiuje administrację publiczną w znaczeniu podmiotowym, które w znaczeniu przedmiotowym, a które w znaczeniu formalnym, a następnie wpisz litery podpunktów we właściwe miejsca:

- a) są to wszystkie podmioty (organy) wykonujące zadania z zakresu administracji publicznej;
- b) jest to cała działalność organizowana przez podmioty administracji publicznej;
- c) jest to działalność administracyjna państwa i samorządu terytorialnego.

Znaczenie podmiotowe: **Znaczenie przedmiotowe:**

Znaczenie formalne:

Sposób wykonania ćwiczenia

Aby wykonać ćwiczenie, powinieneś:

- 1) przeczytać uważnie treść ćwiczenia,
- 2) rozstrzygnąć, które z określeń definiują administrację publiczną w znaczeniu podmiotowym, przedmiotowym i formalnym,
- 3) wpisać odpowiedzi w miejsce kropek.

Wyposażenie stanowiska pracy:

- wybrane źródła prawa,
- komputer z dostępem do Internetu,
- literatura zgodna z punktem 6 Poradnika dla ucznia.

Ćwiczenie 2

Zaznacz, które z podanych określeń odnoszą się do administracji publicznej:

- a) władza wykonawcza;
- b) władza sądownicza;
- c) władza ustawodawcza.

Sposób wykonania ćwiczenia

Aby wykonać ćwiczenie, powinieneś:

- 1) przeanalizować treść ćwiczenia,
- 2) zaznaczyć, które z podanych określeń odnoszą się do administracji publicznej.

Wyposażenie stanowiska pracy:

- wybrane źródła prawa,
- komputer z dostępem do Internetu,
- literatura zgodna z punktem 6 Poradnika dla ucznia.

4.1.4. Sprawdzian postępów

Czy potrafisz:

	Tak	Nie
1) określić centralne i terenowe organy administracji rządowej?	☐	☐
2) scharakteryzować podstawowy podział administracyjny kraju?	☐	☐
3) wskazać kompetencje organów administracji samorządowej działającej na poszczególnych szczeblach?	☐	☐
4) określić organy samorządów terytorialnych?	☐	☐
5) wskazać podstawy prawne i zasięg kontroli administracyjnej?	☐	☐
6) rozróżnić kompetencje stanowiące i wykonawcze organów samorządowych?	☐	☐
7) określić, na czym polega sądowa kontrola administracji?	☐	☐

4.2. Administracyjnoprawny status jednostki

4.2.1. Materiał nauczania

Status jednostki obejmuje prawa i wolności osobiste dotyczące sfery życia prywatnego. Uważa się, że przysługują one wszystkim jednostkom, bez względu na ich przynależność państwową. Pojęcia praw i wolności osobistych, w tym rozumieniu, używa Konstytucja RP. W ujęciu prawa administracyjnego status jednostki określają normy tego prawa, głównie prawa materialnego, dotyczące obywatelstwa, cudzoziemców, dowodów osobistych i paszportów, ewidencji ludności, aktów stanu cywilnego oraz powszechnego obowiązku obrony.

Obywatelstwo

Z Konstytucji RP wynika, iż podstawową formą nabycia obywatelstwa jest urodzenie z rodziców będących obywatelami polskimi. Konstytucja nie wyklucza nabycia obywatelstwa polskiego w inny sposób.

Nabyć obywatelstwo polskie można również na podstawie ustawy z 15.02.1962 r. o obywatelstwie polskim (tekst jedn. DzU z 2000 r. Nr 28, poz.353 z późn. zm.). Ustawa ta przewiduje następujące sposoby nabycia obywatelstwa:

- 1) z mocy prawa,
- 2) w drodze aktu administracyjnego,
- 3) przez oświadczenie woli.

ad. 1. Z mocy prawa nabywa się obywatelstwo w sposób przyjęty w Konstytucji.

ad. 2. W drodze aktu administracyjnego obywatelstwo polskie nadaje Prezydent RP. Jest to akt indywidualny. Ustawa określa warunki, jakie powinna spełniać osoba ubiegająca się o obywatelstwo (np. dotyczące okresu zamieszkania na terenie Polski).

ad. 3. Oświadczenie woli o przyjęciu obywatelstwa polskiego mogą składać określone w ustawie osoby (np. dziecko, którego jedno z rodziców jest obywatelem polskim). Oświadczenie składane jest przed wojewodą, który potwierdza to odpowiednią decyzją.

Posiadanie obywatelstwa polskiego jest warunkiem korzystania z różnorodnych uprawnień przewidzianych w prawie „krajowym”. Konstytucja stanowi, że obywatel polski nie może utracić obywatelstwa, chyba że sam się go zrzecnie. Utrata obywatelstwa pociąga za sobą utratę określonych uprawnień związanych z posiadaniem obywatelstwa. Zgodę na zrzeczenie się obywatelstwa wydaje Prezydent RP. W sprawach obywatelstwa polskiego orzekają także polskie urzędy konsularne.

Cudzoziemcy

Zgodnie z ustawą z dnia 13.06.2003 r. o cudzoziemcach (DzU Nr 128, poz. 1175 z późn. zm.) „**cudzoziemcem** jest każdy, kto nie posiada obywatelstwa polskiego”.

Status cudzoziemca normują umowy międzynarodowe. Wejście Polski do Wspólnoty Europejskiej spowodowało określone konsekwencje w statusie cudzoziemców. Doprowadziło do innego traktowania cudzoziemców – obywateli państw Unii Europejskiej, inne zaś pozostałych cudzoziemców. Znajduje to odbicie w całym szeregu aktów prawnych dotyczących zasad i warunków wjazdu i wyjazdu obywateli państw członkowskich Unii, ich zatrudnienia w Polsce itd.

Należy jednak pamiętać, że zgodnie z Konstytucją, każdy „kto się znajduje pod władzą Rzeczypospolitej Polskiej, korzysta z wolności i praw zapewnionych w Konstytucji”. Wyjątki od tej generalnej zasady znajdują się w ustawodawstwie zwykłym.

Podstawowy akt prawny – ustawa o cudzoziemcach normuje szereg zagadnień, w szczególności dotyczących:

- 1) przekraczania granic i wiz,
- 2) zezwoleń na zamieszkanie na czas oznaczony i zezwoleń na osiedlenie się,

- 3) kontroli legalności pobytu cudzoziemców, ich wydalanie i umieszczanie w ośrodkach strzeżonych (aresztach),
- 4) dokumentów wydawanych cudzoziemcom (zwłaszcza kart pobytu),
- 5) rejestrów i ewidencji,
- 6) odpowiedzialności przewoźnika.

Problematyka związana z powyższymi zagadnieniami znajduje się w kompetencjach różnych organów administracji: wojewodów, Służby Celnej, Straży Granicznej, Policji, Prezesa Urzędu do Spraw Repatriacji i Cudzoziemców, urzędów konsularnych itd.

Dowody osobiste i paszporty są podstawowymi dokumentami, jakimi posługuje się obywatel polski. Obydwa te dokumenty są dokumentami urzędowymi (nie decyzjami administracyjnymi).

Wydawanie ich należy do czynności materialno-technicznych, uregulowanych przepisami powszechnie obowiązującego prawa, a mianowicie:

- ustawą z 10.04.1974 r. o ewidencji ludności i dowodach osobistych (tekst jedn. DzU z 2001 r. Nr 87, poz. 960 z późn. zm.),
- ustawą z dnia 29.11.1990 r. o paszportach (DzU z 1991 r. Nr 2, poz. 5 z późn. zm.).

Zgodnie z pierwszą z tych ustaw dowód osobisty jest dokumentem:

- 1) stwierdzającym tożsamość osoby,
- 2) poświadczającym obywatelstwo polskie,
- 3) uprawniającym obywateli polskich do przekroczenia granic między państwami członkowskimi Unii Europejskiej.

Posiadanie dowodu jest obowiązkiem każdego obywatela, który ukończył 18 lat życia. Dowody wydaje wójt, burmistrz lub prezydent miasta. Dowód jest ważny 10 lat od daty wystawienia.

Paszport jest dokumentem urzędowym, który uprawnia do przekraczania granicy i pobytu za granicą polskiego obywatela, a także poświadczania jego obywatelstwa: tożsamości.

Ustawa rozróżnia cztery rodzaje paszportów:

- 1) paszport (zwykły),
- 2) paszport dyplomatyczny,
- 3) paszport służbowy Ministerstwa Spraw Zagranicznych,
- 4) paszport tymczasowy.

Paszporty (zwykłe) wydaje wojewoda, wyjątkowo – za granicą – może to czynić konsul.

Prawo do otrzymania paszportu jest prawem podmiotowym każdego obywatela RP. Pozbawienie lub ograniczenie tego prawa może nastąpić tylko w przypadkach przewidzianych ustawą (np. na wniosek sądu).

Ewidencja ludności jest przedmiotem ustawy z 10.04.1974 r. o ewidencji ludności i dowodach osobistych. Sprowadza się ona do obowiązku meldunkowego obywateli oraz określonych czynności materialno-technicznych organów gminy.

Akta stanu cywilnego są dokumentami publicznymi związanymi z rejestracją określonych faktów dotyczących osób fizycznych. Ich zakładanie i prowadzenie uregulowane jest w ustawie z 29.09.1986 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (tekst jedn. DzU z 2004 r. Nr 161, poz. 1688 z późn. zm.).

„Akta stanu cywilnego stanowią wyłączny dowód zdarzeń w nich stwierdzonych”. Do tych zdarzeń ustawa zalicza: urodzenie, małżeństwo, zgon, a także sprawy dotyczące innych zdarzeń, które mają wpływ na stan cywilny.

Stan cywilny stwierdza się na podstawie aktów sporządzonych w księgach stanu cywilnego w formie aktów urodzenia, małżeństwa i zgonów. Z „ksiąg” wydaje się odpisy zupełne lub skrócone aktów stanu cywilnego, zaświadczenia o dokonanych wpisach lub ich braku itp.

Księgi stanu cywilnego prowadzi się w urzędach stanu cywilnego. Czynności z zakresu rejestracji stanu cywilnego dokonuje kierownik urzędu stanu cywilnego lub jego zastępca. Z mocy ustawy kierownikiem urzędu stanu cywilnego jest wójt lub burmistrz (prezydent miasta). Rada gminy może powołać jednak innego kierownika.

Powszechny obowiązek obrony wynika z Konstytucji. Aktualnie regulowany jest przez ustawę z 21.11.1967 r. o powszechnym obowiązku obrony RP (tekst jedn. DzU z 2004 r. Nr 241, poz. 2416 z późn. zm.).

Ustawa wprowadza, oprócz powszechnego obowiązku obrony, obowiązek umacniania obronności RP, przygotowania ludności i mienia narodowego na wypadek wojny. Zawiera także zapisy dotyczące stopni wojskowych, świadczeń na rzecz obrony itp.

Powszechnemu obowiązkowi wojskowemu podlegają wszyscy obywatele polscy zdolni ze względu na wiek i stan zdrowia do wykonywania tego obowiązku.

W ramach tego obowiązku obywatele polscy obowiązani są do:

- pełnienia służby wojskowej,
- pełnienie służby w obronie cywilnej,
- odbywanie przysposobienia obronnego,
- uczestniczenia w samoobronie ludności,
- pełnienie służby w jednostce zmilitaryzowanej,
- odbywanie służby zastępczej,
- wykonywanie świadczeń na rzecz obrony.

Osoby podlegające obowiązkowi czynnej służby wojskowej są zobowiązane do spełniania wojskowego obowiązku meldunkowego oraz innych obowiązków określonych ustawą.

4.2.2. Pytania sprawdzające

Odpowiadając na pytania, sprawdzisz, czy jesteś przygotowany do wykonania ćwiczeń.

1. Jakie jest główne źródło prawa określające status jednostki?
2. Kto jest obywatelem polskim?
3. Jak można nabyć obywatelstwo polskie?
4. Jakie uprawnienia płyną z posiadania obywatelstwa?
5. Jaki jest status prawny cudzoziemca?
6. Czy można się zrzec obywatelstwa?
7. Jakim celem służy dowód osobisty?
8. Do czego służy paszport?
9. Jakie dane zawierają akta stanu cywilnego?
10. Na czym polega powszechny obowiązek wojskowy?

4.2.3. Ćwiczenia

Ćwiczenie 1

Na podstawie Konstytucji RP ustal i napisz, w których rozdziałach znajdują się zapisy mówiące o:

– źródłach prawa,

.....

– administracji rządowej,

.....

– administracji samorządowej,

.....

– wolnościach obywateli.

.....

Sposób wykonania ćwiczenia

Aby wykonać ćwiczenie, powinieneś:

- 1) odszukać w Konstytucji RP odpowiednie przepisy,
- 2) odpowiedzieć na pytania w miejscach do tego wyznaczonych.

Wyposażenie stanowiska pracy:

- Konstytucja RP,
- komputer z dostępem do Internetu,
- literatura zgodna z punktem 6 Poradnika dla ucznia.

Ćwiczenie 2

Na podstawie ustawy z 15.02.1962 r. o obywatelstwie polskim opisz warunki, jakie musi spełnić cudzoziemiec, aby uzyskać obywatelstwo polskie.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Sposób wykonania ćwiczenia

Aby wykonać ćwiczenie, powinieneś:

- 1) zapoznać się z tekstem ustawy,
- 2) wpisać odpowiedź w miejsce kropek.

Wyposażenie stanowiska pracy:

- ustawa z dn. 15.02.1962 r. o obywatelstwie polskim (DzU z 2000 r. Nr 28, poz.353 z późn. zm.),
- komputer z dostępem do Internetu
- literatura zgodna z pkt 6 Poradnika dla ucznia.

4.2.4. Sprawdzian postępów

	Tak	Nie
Czy potrafisz:		
1) określić, kto jest obywatelem polskim?	☐	☐
2) omówić podstawowe prawa obywateli?	☐	☐
3) scharakteryzować w jaki sposób nabywa się obywatelstwo polskie?	☐	☐
4) określić uprawnienia płynące z posiadania obywatelstwa?	☐	☐
5) scharakteryzować status cudzoziemca?	☐	☐
6) określić sposoby zrzekania się obywatelstwa?	☐	☐
7) scharakteryzować jakie dane zawierają akta stanu cywilnego?	☐	☐
8) określi, na czym polega powszechny obowiązek wojskowy?	☐	☐
9) określić rangę i zawartość dowodu osobistego i paszportu?	☐	☐

4.3. Administracyjnoprawna regulacja aktywności obywateli

4.3.1. Materiał nauczania

Pojęcie praw (swobód) jednostki związane jest ściśle z takimi pojęciami jak prawa człowieka i obywatela. Przy ich określaniu używa się często przymiotników takich jak „niezbywalne”, „naturalne”, „przyrodzone”. Prawa te określane są w dokumentach międzynarodowych, zwłaszcza w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka z 1948 r., Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych z 1966 r., Międzynarodowym Pakcie Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych z 1966 r. Obowiązująca w Polsce Konstytucja z 1997 r. stanowi, że „kto znajduje się pod władzą Rzeczypospolitej Polskiej, korzysta z wolności i praw zapewnionych w Konstytucji”. Prawa zapewnione w Konstytucji obejmują następujące grupy: wolności i prawa osobiste, wolności i prawa polityczne, wolności i prawa ekonomiczne, socjalne i kulturalne. Niektóre z tych wolności są przedmiotem zainteresowania prawa administracyjnego. Dotyczy to głównie:

- prawa do zrzeszenia się (stowarzyszeń),
- prawa do ochrony danych osobowych,
- prawa do informacji o działalności władzy publicznej,
- swobody działalności gospodarczej,
- prawa do zgromadzeń,
- wolność pracy.

Stowarzyszenia

Prawo do zrzeszania się wynika z zapisu art. 58 Konstytucji – „każdemu zapewnia się wolność zrzeszania się”. Oddzielnie zajmuje się ustawa zasadnicza zrzeszaniem się w związkach zawodowych, organizacje pracodawców (art. 12 i 59) oraz wolności tworzenia partii politycznych (art. 11) i wolności pracy (art. 14).

Realizacja prawa zrzeszania się odbywa się na podstawie przepisów ustawy z dnia 07.04.1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach (tekst jedn. DzU z 2001 r. Nr 79, poz. 885 z późn. zm.). Zakres stosowania ustawy jest szeroki, aczkolwiek nie obejmuje wszystkich stowarzyszeń działających w Polsce (np. uczelnianych organizacji studenckich tworzonych na podstawie **ustawy o szkolnictwie wyższym**).

Ustawa definiuje stowarzyszenie jako dobrowolne, samorządne, trwałe zrzeszenie w celach nie zarobkowych.

Dobrowolność oznacza, że nikogo nie można zmuszać do przynależenia do stowarzyszenia. Samorządność oznacza samodzielność w ustalaniu celów, programów i struktur stowarzyszenia.

Trwałość oznacza, że stowarzyszenia nie powołuje się dla doraźnych celów, ale oznacza **ciągłość w jego działaniu**.

Niezarobkowy charakter zaś, że stowarzyszenie opiera swą działalność na pracy społecznej jej członków.

Ustawa wyróżnia trzy rodzaje stowarzyszeń:

- 1) stowarzyszenie zarejestrowane (w sądzie),
- 2) stowarzyszenie zwykłe,
- 3) związki stowarzyszeń.

ad 1. Dla powstania stowarzyszenia zarejestrowanego (w sądzie rejestrowym) wymagane jest zgłoszenie co najmniej 15 osób, powołanie komitetu założycielskiego oraz uchwalenie statusu. Elementy statusu określone są w ustawie. Po zbadaniu czy statut

stowarzyszenia jest zgodny z prawem i założyciele spełniają ustawowe wymagania, sąd rejestrowy wydaje decyzję o zarejestrowaniu stowarzyszenia.

O wpisaniu stowarzyszenia do rejestru, sąd zawiadamia organ administracji sprawującej nadzór, doręczając jednocześnie statut stowarzyszenia. Zarejestrowane stowarzyszenie uzyskuje osobowość prawną i możliwość rozpoczęcia działalności dopiero z chwilą wpisania do Krajowego Rejestru Sądowego. Każde stowarzyszenie powinno posiadać władze, do których ustawa zalicza: walne zgromadzenie, zarząd i organ kontroli.

- ad 2. Stowarzyszenie zwykle jest uproszczoną formą stowarzyszenia. Uproszczona forma wymaga mniej formalności przy ich zakładaniu, ale też ustawa wprowadza pewne ograniczenia w ich uprawnieniach.

Do założenia takiego stowarzyszenia wystarczą co najmniej trzy osoby, uchwalenie regulaminu, który określa nazwę, cel, teren, środki działania, siedziby oraz przedstawicieli upoważnionych do reprezentowania.

O założeniu stowarzyszenia informuje się tylko administracyjny organ nadzoru, który w ciągu 30 dni od zgłoszenia mógł zakazać działalności stowarzyszeniu, o ile działalność ta zagrażała porządkowi prawnemu.

- ad 3. Związki stowarzyszeń mogą tworzyć tylko stowarzyszenia zarejestrowane w liczbie co najmniej trzech.

Zakres praw i swobód określa granica aktywności obywatelskich. Nie bez racji mówi się, że obywatele mogą działać wszędzie tam, gdzie im prawo tego nie zabrania.

Nadzór nad stowarzyszeniami sprawują głównie starostowie właściwi ze względu na siedzibę stowarzyszenia. Można przyjąć, że nadzorem objęte jest przestrzeganie prawa oraz statutu (regulaminu) stowarzyszenia.

Należy dodać, że istnieją stowarzyszenia do których Prawo o stowarzyszeniach nie ma zastosowania np. organizacje kościelne, do których ma zastosowanie ustawa z dnia 17.05. 1989 r. o stosunkach Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczpospolitej Polskiej (DzU Nr 29, poz.. 154 z późn. zm.).

Niektóre stowarzyszenia mogą uzyskać status **organizacji pożytku publicznego**. Regulację prawną w tym zakresie zawiera ustawa z dn. 24.04.2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz.U. Nr 96, poz. 873 z późn. zm.). Organizacje te, po uzyskaniu wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego, uzyskują określone przywileje podatkowe i inne.

Wolności jednostki i obszary aktywności obywateli są przedmiotem regulacji całego szeregu innych aktów prawnych i uregulowań ustawowych dotyczących: wolności słowa, prawa prasy, ochrony danych osobowych itp.

Ochronie sfer aktywności obywateli służą środki prawne zawarte w Konstytucji i ustawach. Zaliczyć do nich można prawo do wynagrodzenia za szkody, zaskarżenie decyzji i orzeczeń wydanych w I instancji, skargę do trybunału Konstytucyjnego, wnioski do Rzecznika Praw Obywatelskich.

Zgromadzenia

Przepisy Konstytucji RP (art. 57) zapewniają jednostce „wolność organizowania pokojowych zgromadzeń i uczestnictwo w nich”. Ograniczenia tej wolności może określić ustawa.

Podstawowe znaczenie, z punktu widzenia omawianego tematu, mają zapisy ustawy z 05.07.1990 r. – Prawo o zgromadzeniach (DzU Nr 51, poz., 297 z późn. zm.). Zgodnie z definicją zawartą w tej ustawie „Zgromadzeniem jest zgrupowanie co najmniej 15 osób, zwołane w celu wspólnych obrad lub w celu wspólnego wyrażenia stanowiska”. W tak pojętym zgromadzeniu mogą się mieścić różne formy aktywności.

Przepisy szczegółowe wypowiadają się w kwestiach zgromadzeń, np. ustawa o szkolnictwie wyższym reguluje sprawę zgromadzeń pracowników i studentów – prowadzenie działalności kulturalnej może odbywać się na podstawie przepisów ustawy. Inne formy aktywności regulują ustawy dotyczące tych form np. z 25.10.1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t.j. DzU z 2001 r. Nr 13, poz. 123 z późn. zm.) regulującej prowadzenie tej działalności przez instytucje kultury i jednostki organizacyjne tworzone przez organy administracji publicznej.

Swoboda działalności gospodarczej

Swoboda działalności gospodarczej prowadzona na podstawie ustawy z dnia 2.07.2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej opiera się na fundamentalnej **zasadzie wolności gospodarczej** wyrażonej w art. 6, który stanowi: „Podejmowanie, wykonywanie i zakończenie działalności gospodarczej jest wolne dla każdego na równych prawach, z zachowaniem warunków określonych przepisami prawa”. Ustawa nie precyzuje, jakich dziedzin aktywności dotyczy działalność gospodarcza, stanowi tylko że „działalnością gospodarczą jest zarobkowa działalność wytwórcza, budowlana, handlowa, usługowa oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin ze złóż, a także działalność zawodowa, wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły”.

Z uwagi na ekonomię i społeczne znaczenie działalności gospodarczej, ustawa zawiera szereg przepisów wspierających aktywność obywateli w tym zakresie. Do najważniejszych z nich należą przepisy dotyczące udzielania przedsiębiorcom pomocy publicznej przez państwo i organy administracji publicznej. Pomoc ta oparta jest na ustawach, ale „z poszanowaniem zasad równości i konkurencji”.

Zagadnienia obszarów aktywności obywateli są przedmiotem szeregu innych ustaw, wśród nich wymienić należy:

- ustawę z 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (t.j. DzU z 2004 r. Nr 253 poz. 2531 z późn. zm.),
- ustawę z 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznych (DzU nr 112, poz. 1198 z późn. zm.).

4.3.2. Pytania sprawdzające

Odpowiadając na pytania sprawdzisz, czy jesteś przygotowany do wykonania ćwiczeń.

1. Co rozumiesz przez obszary aktywności obywateli?
2. W jakim akcie prawnym określone są wolności obywateli?
3. Na czym polega wolność zrzeszania się?
4. Jakie znasz rodzaje stowarzyszeń?
5. Co może być przedmiotem działalności stowarzyszenia?
6. Na czym polega prawo do zgromadzeń?
7. Co oznacza status organizacji pożytku publicznego?
8. Co to jest działalność gospodarcza?
9. Na czym polega zasada wolności gospodarczej?

4.3.3. Ćwiczenia

Ćwiczenie 1

Korzystając z zapisów ustawy – Prawo o stowarzyszeniach, sporządź wniosek o rejestrację stowarzyszenia.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Sposób wykonania ćwiczenia

Aby wykonać ćwiczenie, powinieneś:

- 1) przeanalizować treść ćwiczenia,
- 2) zapoznać się z odpowiednimi przepisami ustawy,
- 3) sporządzić projekt wniosku.

Wyposażenie stanowiska pracy:

- ustawa – Prawo o stowarzyszeniach,
- komputer z dostępem do Internetu,
- literatura zgodna z punktem 6 Poradnika dla ucznia.

Ćwiczenie 2

Na podstawie ustawy z dnia 25 października 1994 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (tj. DzU z 2001 r. Nr 13 poz. 123) określ formy mecenatu państwa nad działalnością kulturową.

.....

.....

.....

.....

.....

Sposób wykonania ćwiczenia

Aby wykonać ćwiczenie, powinieneś:

- 1) przeczytać uważnie podane w ćwiczeniu polecenie,
- 2) przeanalizować treść przepisu prawnego,
- 3) określić formy mecenatu państwa nad działalnością kulturową i wpisać je w miejsce kropek.

Wyposażenie stanowiska pracy:

- ustawa z 25 października 1994 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (DzU z 2001 r. Nr 13 poz. 123 z późn. zm.),
- komputer z dostępem do Internetu,
- literatura zgodna z punktem 6 poradnika dla ucznia.

4.3.4 Sprawdzian postępów

	Tak	Nie
Czy potrafisz:		
1) określić zakres pojęcia obszary aktywności obywateli?	☐	☐
2) zidentyfikować akt prawny określający wolności obywateli?	☐	☐
3) określić, na czym polega wolność zrzeszania się?	☐	☐
4) wymienić rodzaje stowarzyszeń?	☐	☐
5) określić, co może być przedmiotem działalności stowarzyszenia?	☐	☐
6) określić, na czym polega prawo do zgromadzeń?	☐	☐
7) określić pojęcie – status organizacji pożytku publicznego?	☐	☐
8) wyjaśnić pojęcie – działalność gospodarcza?	☐	☐
9) wyjaśnić, na czym polega zasada wolności gospodarczej?	☐	☐

4.4. Administracyjnoprawna reglamentacja wolności jednostki

4.4.1. Materiał nauczania

Przepisami reglamentującymi podstawowe prawa obywateli i prawa człowieka są te przepisy, które regulują **status prawny jednostki**.

Status ten jest wyznaczony przez przepisy różnych dyscyplin prawnych (prawo konstytucyjne, karne, cywilne), ale reglamentacja administracyjnoprawna posiada również duże znaczenie praktyczne.

Reglamentacja administracyjnoprawna wolności jednostki rozumiana jest w literaturze przedmiotu różnie. Najczęściej utożsamiana jest z funkcją policyjną państwa (bezpieczeństwa, porządku). Często wskazuje się na inną rolę reglamentacji, jako środka do osiągnięcia przez państwo określonych celów politycznych, ekonomicznych, społecznych i prawnych.

Reglamentacja administracyjnoprawna wolności obywateli może dotyczyć tylko tych materii, na które zezwalają: Konstytucja, ustawy i ratyfikowane przez Polskę umowy międzynarodowe. Dopuszczają one wprowadzenie ograniczeń praw podstawowych podyktowane względami bezpieczeństwa państwowego i publicznego, ochrony porządku, zdrowia, moralności, wolności innych osób, lub też przewidują możliwość wprowadzenia ograniczeń podmiotowych dotyczących pracowników administracji państwowej, członków sił zbrojnych lub Policji.

Ingerencja administracyjna w prawa jednostki podyktowana jest różnymi przyczynami, m.in. jest wynikiem sprawowania przez organy administracji funkcji **policii**, polegającej na utrzymaniu bezpieczeństwa publicznego, spokoju i porządku. Funkcja ta wiąże się zazwyczaj ze stanami zagrażającymi życiu, zdrowiu, mieniu, ale także z zagrożeniem wewnętrznym państwa, klęskami żywiołowymi, powodzią, pożarami, epidemiami itp. Charakterystyczne dla tej funkcji jest występowanie stanów zagrożenia i sięganie do środków nadzwyczajnych, łącznie ze środkami przymusu bezpośredniego.

Przepisy prawa administracyjnego dotyczące reglamentacji praw jednostki rozrzucone są w różnych aktach prawnych rangi ustawowej, np.:

- ustawie z dnia 6.04.1990 r. o Policji (DzU z 2002 r., Nr 7, poz. 58 z póź. zm.),
- ustawie z dnia 12.10.1990 r. o Straży Granicznej (DzU z 2002 r. Nr 171, poz. 1399 z późn. zm.),
- ustawie z dn. 24.08.1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej (DzU z 2002 r. Nr 147, poz. 1230 z późn. zm.),
- ustawie z dnia 18.04.2002 r. o stanie klęski żywiołowej (DzU Nr 62, poz. 558 z późn. zm.),
- ustawie z dnia 21.06.2002 r. o stanie wyjątkowym (DzU Nr 113, poz. 985 z późn. zm.),
- ustawie z dnia 10.04.1974 r. o ewidencji ludności i dowodach osobistych (DzU z 2001 r., nr 87, poz. 960 z póź. zm.) w zakresie obowiązku meldunkowego i obowiązku posiadania dowodów stwierdzających tożsamość,
- ustawa z dnia 21.11.197 r. o powszechnym obowiązku obrony RP (DzU z 2004 r. Nr 241, poz. 2416 z późn. zm.) dotycząca udziału obywateli w obronie kraju.

W tym miejscu omówimy reglamentacje praw jednostki w obszarach objętych tematem „Administracyjnoprawna regulacja aktywności obywateli”, tzn. dotyczące wolności stowarzyszania się i zgromadzeń oraz publicznego przekazu informacji.

Stowarzyszenia

Art. 58 ust 2 Konstytucji stanowi, że zakazane są zrzeszenia, których cel lub działalność są sprzeczne z Konstytucją lub ustawą. Zapis ten powtarza ustawa – Prawo

o stowarzyszeniach, wprowadzając zakaz tworzenia stowarzyszeń sprzecznych z Konstytucją oraz przewiduje możliwość ograniczenia prawa zrzeszania się w zakresie niezbędnym dla zapewnienia bezpieczeństwa publicznego, porządku publicznego, ochrony praw i wolności innych osób, ochrony zdrowia i moralności publicznej. Art. 44 i 45 tej ustawy wprowadza ograniczenia dotyczące stowarzyszeń w Wojsku i Policji.

Nadzór nad stowarzyszeniami ustawa podzieliła między sąd i organy administracji. W zakresie zagadnień administracyjnych nadzór nad stowarzyszeniami sprawuje starosta właściwy ze względu na siedzibę stowarzyszenia. Starosta w ramach nadzoru ma uprawnienia kontrolne i może żądać od zarządu stowarzyszenia odpisów uchwał walnego zgromadzenia i domagać się od władz stowarzyszenia niezbędnych wyjaśnień. W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości w działalności stowarzyszenia, starosta może zwrócić się do sądu o udzielenie władzom stowarzyszenia upomnienia, uchylenia niezgodnej z prawem lub statutem uchwały, wyznaczenie kuratora lub rozwiązanie stowarzyszenia.

Zgromadzenia

Podstawowym aktem prawnym dotyczącym zgromadzeń jest ustawa z 05.07.1990 r. – Prawo o zgromadzeniach (DzU Nr 51, poz. 297 z późn. zm.). W świetle tej ustawy „Zgromadzeniem jest zgrupowanie co najmniej 15 osób, zwołane w celu wspólnych obrad lub w celu wspólnego wyrażania stanowiska”.

Reglamentacja administracyjna dotyczy „zgromadzeń organizowanych na otwartej przestrzeni dostępnej dla nieokreślonych imiennie osób” (a nie np. prelekcji czy przyjęcia towarzyskiego).

Ingerencja administracyjna może polegać na :

- wprowadzeniu pewnych zakazów (np. zakazu uczestniczenia w zgromadzeniu osób posiadających przy sobie broń, materiały wybuchowe czy niebezpieczne narzędzia),
- wprowadzeniu określonych obowiązków organizatora,
- zawiadomieniu właściwego organu o zamiarze zwołania zgromadzenia.

O zwołaniu zgromadzenia należy zawiadomić właściwy organ administracji publicznej (wójta, burmistrza lub prezydenta miasta). Organem odwoławczym jest wojewoda. Zawiadomienie należy złożyć nie później niż 3 dni i nie wcześniej niż 30 dni przed datą zgromadzenia. Zakaz zgromadzenia ma formę decyzji administracyjnej.

Wolności jednostki są przedmiotem regulacji całego szeregu innych aktów prawnych i uregulowań w ustawach dotyczących: wolności słowa, prawa prasy, ochrony danych osobowych itp.

Publiczne przekazywanie informacji

Przez publiczne przekazywanie informacji rozumie się różne formy upowszechniania informacji za pomocą druku, wizji, fonii itp. (audycji radiowych, telewizyjnych, wypowiedzi w prasie itp.) na użytek szerszego, nieograniczonego kręgu osób. Zgodnie z Konstytucją „każdemu zapewnia się wolność wyrażania swoich poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji”. Jednocześnie „cenzura prewencyjna środków społecznego przekazu oraz koncesjonowanie prasy są zakazane”.

Administracyjnoprawne aspekty reglamentacji przekazywania informacji zawiera ustawa z dnia 29.12.1992 r. o radiofonii i telewizji (tekst jedn. DzU z 2004 r. Nr 253, poz. 2531 z późn. zm.).

Reglamentacja w tej sferze polega na sprawowaniu kontroli albo na działalności koncesyjnej, lub na prowadzeniu rejestracji programów w sieciach kablowych.

Ustawa, deklarując wolność słowa w radiu i telewizji, stawia pewne bariery dotyczące zasięgu tej wolności:

- audycje nie mogą propagować działań sprzecznych z prawem, z polską racją stanu oraz postaw i poglądów sprzecznych z moralnością i dobrem społecznym, w szczególności nie mogą zawierać treści dyskryminujących ze względu na rasę, płeć lub narodowość;
- audycje lub inne przekazy powinny stanowić przekonania religijne odbiorców, a zwłaszcza respektować chrześcijański system wartości;
- audycje lub inne przekazy nie mogą sprzyjać zachowaniom zagrażającym środowisku naturalnemu;
- zabronione są audycje zagrażające fizycznemu, psychicznemu lub moralnemu rozwojowi małoletnich itp.

W kompetencji Krajowej Radiofonii i Telewizji leży sprawowanie, przewidzianej w ustawie kontroli działalności nadawców.

Inną formą reglamentacji jest udzielanie koncesji na rozpowszechnianie programów w sieciach radiofonii i telewizji publicznej.

Do udzielania koncesji stosuje się ustawę o swobodzie działalności gospodarczej, ale tryb i zasady udzielania koncesji określone są w ustawie o radiofonii i telewizji.

Do rozprowadzania i rozpowszechniania programów w sieciach kablowych wymagane jest zgłoszenie do rejestru prowadzonego przez Przewodniczącego Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji.

Pewne formy reglamentacji słowa zawarte są w ustawie z 25.10.1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (tekst jedn. DzU z 2001 r. Nr 13, poz. 123 z późn. zm.), ustawie z 22.08.1997 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (DzU z 2001 r. Nr 120, poz. 1298 z późn. zm.) i innych.

4.4.2. Pytania sprawdzające

Odpowiadając na pytania, sprawdzisz, czy jesteś przygotowany do wykonania ćwiczeń.

1. Jakie są podstawowe prawa jednostki?
2. Jakie akty prawne określają prawa jednostki?
3. Na czym polega administracyjnoprawna reglamentacja wolności jednostki?
4. W jaki sposób i jakim aktem prawnym określono prawo zrzeszania się?
5. Na czym polega reglamentowanie prawa do zgromadzeń?
6. Jakie są obowiązki organizatora zgromadzeń?
7. Co rozumiesz przez pojęcie wolność słowa?
8. Jakie są ograniczenia w przekazywaniu informacji?

4.4.3. Ćwiczenia

Ćwiczenie 1

Na podstawie ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach (tekst jednolity DzU z 2001 r. nr 79, poz. 855 z późn. zm.):

- 1) omów cechy charakterystyczne stowarzyszenia:

.....

.....

.....

.....

- 2) wymień rodzaje stowarzyszeń:

.....

.....

.....
.....
3) przytocz przepisy upoważniające sąd do odmowy zarejestrowania stowarzyszenia:
.....
.....
.....
.....

Sposób wykonania ćwiczenia

Aby wykonać ćwiczenie, powinieneś:

- 1) przeczytać polecenie zawarte w ćwiczeniu,
- 2) przeanalizować treść ustawy,
- 3) odpowiedzi wpisać w miejsce kropek.

Wyposażenie stanowiska pracy:

- wybrane akty prawne,
- literatura zgodna z punktem 6 Poradnika dla ucznia.

Ćwiczenie 2

Na podstawie ustawy z dnia 22 sierpnia 1997 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (DzU z 2001, Nr 120, poz. 1298 z póź. zm.) omów obowiązki organizatora.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Sposób wykonania ćwiczenia

Aby wykonać ćwiczenie, powinieneś:

- 1) przeczytać uważnie polecenie zawarte w ćwiczeniu,
- 2) przeanalizować treść ustawy,
- 3) wpisać wybrane odpowiedzi w miejsce kropek.

Wyposażenie stanowiska:

- wybrane źródła prawa,
- komputer z dostępem do Internetu,
- literatura zgodna z punktem 6 Poradnika dla ucznia.

Ćwiczenie 3

Na podstawie ustawy z dnia 5 lipca 1990 r. – Prawo o zgromadzeniach (DzU Nr 5, poz. 297 z póź. zm.) sporządź – jako organizator – zawiadomienie organu gminy o organizacji zgromadzenia publicznego.

.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....

Sposób wykonania ćwiczenia

Aby wykonać ćwiczenie, powinieneś:

- 1) przeczytać uważnie polecenie zawarte w ćwiczeniu,
- 2) przeanalizować treść ustawy,
- 3) wpisać wybrane odpowiedzi w miejsce kropek.

Wyposażenie stanowiska:

- wybrane źródła prawa,
- komputer z dostępem do Internetu,
- literatura zgodna z punktem 6 Poradnika dla ucznia.

4.4.4. Sprawdzian postępów

	Tak	Nie
Czy potrafisz:		
1) scharakteryzować podstawowe prawa jednostki?	☐	☐
2) wskazać podstawowe akty prawne określające prawa jednostki?	☐	☐
3) określić, na czym polega administracyjnoprawna reglamentacja wolności jednostki?	☐	☐
4) określić, w jaki sposób i jakim aktem określono prawo zrzeszania się?	☐	☐
5) scharakteryzować, na czym polega wolność słowa?	☐	☐
6) określić obowiązki organizatora zgromadzeń?	☐	☐
7) określić, jakie są ograniczenia w przekazywaniu informacji?	☐	☐

4.5. Reglamentacja publicznoprawna w sferze praw rzeczowych

4.5.1. Materiał nauczania

Prawo rzeczowe jest działem prawa cywilnego. Obejmuje ono zespół norm prawnych regulujących instytucję własności oraz niektóre inne formy korzystania z rzeczy. Ochrona własności, jako jednego z podstawowych praw człowieka, zagwarantowana jest w Konstytucji RP, która stanowi, że „Rzeczypospolita Polska chroni własność i prawo dziedziczne”. Niemniej jednak, interes publiczny wymaga niekiedy ograniczenia prawa własności. Może to nastąpić w oparciu o inny zapis Konstytucyjny stanowiący że „własność może być ograniczona tylko w drodze ustawy i tylko w zakresie, w jakim nie narusza ona istoty własności”. Wynika z tego niezbicie, że ingerencje administracji publicznej w sferę praw rzeczowych jest dopuszczalna jedynie wyjątkowo i możliwa jedynie w przypadkach określonych w ustawie.

Zasadnicze znaczenie, z punktu widzenia praw jednostki, mają trzy rodzaje ingerencji administracji publicznej w prawa rzeczowe. Ingerencje te wynikają z przepisów następujących ustaw:

1. ustawa z 27.03.2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (DzU Nr 80, poz. 717 z późn. zm.),
2. ustawa z 07.07.1994 r. – Prawo budowlane (tekst jedn. DzU z 2003 r. Nr 207, poz. 2016 z późn. zm.),
3. ustawa z 21.08.1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jedn. DzU z 2004 r. Nr 261, poz. 2603 z późn. zm.).

Ad. 1. Na podstawie przepisów ustawy sporządzane są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego na szczeblu gminy.

Wojewódzkie plany i planowanie na szczeblu krajowym mają dla jednostki mniejsze znaczenie. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego zawiera normy powszechnie obowiązujące. Dotyczą one każdego, kto stanie się użytkownikiem terenu, chociaż plan zawiera też normy indywidualne konkretyzujące sytuację prawną jakiegoś terenu. Uchwalenie planu należy do kompetencji rady gminy. Plan jest dostępny dla każdego.

W związku z uchwaleniem planów zagospodarowania przestrzennego lub ich zmianę, właściciel nieruchomości i użytkownicy wieczystości mogą ponieść szkody lub zyskać na skutek wzrostu jej wartości. Jeżeli korzystanie z nieruchomości lub jej części stało się niemożliwe lub ograniczone, to można żądać od gminy odszkodowania za poniesioną szkodę, albo domagać się wykupienia nieruchomości.

Spory w tym zakresie rozstrzygają sądy powszechne.

W przypadku zbycia nieruchomości, której wartość wzrosła w wyniku uchwalenia planu, wójt, burmistrz lub prezydent miasta, w drodze decyzji, ustala jednorazową opłatę stosowną do wzrostu wartości nieruchomości (maksimum do 30 % wzrostu wartości).

W przypadku braku planu zagospodarowania przestrzennego – wójt (burmistrz, prezydent miasta) wydaje decyzje o warunkach zabudowy. Są to decyzje o istotnym znaczeniu, przesądzają bowiem o sposobie korzystania z konkretnej nieruchomości i dotyczą warunków zabudowy przez jej właściciela (użytkownika wieczystego). Mają zatem charakter rzeczowy, ponieważ wspomagają sytuację prawną nieruchomości.

Decyzje, służące ochronie pewnych wartości, takich jak zachowanie ładu przestrzennego i formy architektonicznej, nie rodzą praw do terenu ani nie naruszają prawa własności i uprawnień osób trzecich.

Ad. 2. Prawo budowlane reguluje procesy budowlane i instytucje prawa administracyjnego, które wkraczają w sferę praw jednostki, zamierzającej wykorzystać nieruchomość do celów budowlanych.

Przepisy prawa budowlanego zawierają nakazy i zakazy, podyktowane interesem ogólnym, a zwłaszcza wprowadzeniem ładu, porządku i bezpieczeństwa.

Prawo budowlane przyjmuje zasadę, że na roboty budowlane potrzebne jest pozwolenie na budowę. Inwestor, składający wniosek o pozwolenie na budowę, powinien dopełnić określonych czynności. Przede wszystkim powinien przedłożyć projekt budowy wraz z wymaganiami, opiniami, uzgodnieniem itp., dowód stwierdzający prawo do dysponowania nieruchomością na cele budowlane oraz decyzję o warunkach zabudowy.

Po rozpoczęciu budowy na inwestorze, kierowniku budowy lub właścicielu ciążyą określone obowiązki dotyczące głównie zapewnienia kierownictwa budowy oraz nadzoru nad robotami przez osobę posiadającą odpowiednie uprawnienia budowlane.

Po zakończeniu budowy – właściciel lub zarządca obiektu budowlanego winien go użytkować zgodnie z przeznaczeniem, wymogami ochrony środowiska, utrzymywać obiekt w należyтым stanie technicznym i estetycznym.

Ad. 3. Wywłaszczenie nieruchomości może nastąpić na podstawie ustawy z dnia 21.08.1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t.j. Dz.U. z 2004 r. Nr 261, poz. 2605 z późn. zm.) polega ono na pozbawieniu lub ograniczeniu, w drodze decyzji, prawa własności, prawa użytkowania wieczystego lub innego prawa rzeczowego na nieruchomość.

Nieruchomość może być wywłaszczona tylko na rzecz Skarbu Państwa albo na rzecz jednostki samorządu terytorialnego, tylko wtedy, gdy cele publiczne nie mogą być zrealizowane w inny sposób niż przez pozbawienie lub ograniczenie prawa do nieruchomości, a prawa te nie mogą być nabyte w drodze umowy.

Postępowanie wywłaszczeniowe realizowane jest w postępowaniu administracyjnym prowadzonym przez starostę, wykonującego zadania z zakresu administracji rządowej. Cel publiczny, na jaki zostaje wywłaszczona nieruchomość, musi być wskazany w decyzji wywłaszczeniowej.

Wszczęcie postępowania musi być poprzedzona rokowaniem o nabycie praw w drodze umowy. Celem rokowań jest wyeliminowanie postępowania wywłaszczeniowego w sytuacjach, gdy można osiągnąć cel poprzez dobrowolną umowę z właścicielem.

Wywłaszczenie własności nieruchomości lub innego prawa następuje za odszkodowaniem na rzecz osoby wywłaszczonej, odpowiadającym wartości wywłaszczonej nieruchomości lub tego prawa. Ustawa przewiduje że odszkodowanie może mieć formę:

- pieniężną lub,
- odszkodowania rzeczowego w postaci nieruchomości zamiennej.

Wysokość odszkodowania ustala starosta w decyzji wywłaszczeniowej.

Ustawa przewiduje też szczególny tryb wywłaszczenia polegający na ograniczeniu, w drodze decyzji, sposobu korzystania z nieruchomości przez właściciela (użytkownika wieczystego). Tryb ten dotyczy m.in. zakładania i przeprowadzenia przez nieruchomość ciągów drenażowych, przyrządów i urządzeń służących przesyłaniu płynów, pary, gazów i energii elektrycznej, a także dokonywanie poszukiwań, rozpoznawanie lub wydobywanie kopalin.

Korzystanie z dróg publicznych, wód i zakładów publicznych

Inny charakter mają rzeczy publiczne, tj. należące do państwa oraz związków publicznoprawnych (głównie jednostek samorządu terytorialnego).

Korzystanie z rzeczy publicznych podlega specjalnemu reżimowi prawa administracyjnego. Do rzeczy publicznych zalicza się rzeczy służące ogółowi społeczeństwa, określone też mianem rzeczy użytku publicznego. Należą do nich drogi publiczne, płynące

wody, otwarte morze, ale także zakłady publiczne w przepisach nazywanych zakładami administracyjnymi.

Do rzeczy powszechnego użytku w zasadzie nie stosuje się form prawa cywilnego. Rzeczy powszechnego użytku podlegają szczególnej ochronie administracyjnej. Szczególne znaczenie posiada problematyka korzystania z dróg publicznych, wód i zakładów publicznych.

Drogi publiczne

Problematyka korzystania z dróg publicznych uregulowana jest w całym szeregu aktów normatywnych, z których najważniejsze to:

- ustawa z 21.03.1985 r. o drogach publicznych (tekst jedn. DzU z 2004 r. Nr 204, poz. 2086 z późn. zm.),
- ustawa z 20.06.1997 r. – Prawo o ruchu drogowym (tekst jedn. DzU z 2003 r. Nr 58, poz. 515 z późn. zm.).

Zgodnie z pierwszą z tych ustaw „droga publiczna jest to droga ..., z której może korzystać każdy zgodnie z jej przeznaczeniem”.

Rozróżnia się :

- 1) drogi krajowe,
- 2) drogi wojewódzkie,
- 3) drogi powiatowe,
- 4) drogi gminne.

Drogi krajowe stanowią własność Skarbu Państwa, pozostałe drogi stanowią własność samorządu terytorialnego odpowiedniego szczebla. Zarządcami dróg są albo organy administracji rządowej albo jednostki samorządu terytorialnego. Dla dróg krajowych jest to Generalny Dyrektor Dróg Krajowych i Autostrad, dla dróg wojewódzkich – zarząd województwa, dla dróg powiatowych – zarząd powiatu a dla dróg gminnych – wójt (burmistrz, prezydent miasta). Do zarządcy dróg należy planowanie, budowa, przebudowa, remont i utrzymanie dróg.

Ustawa przewiduje wydawanie zezwoleń na określone użytkowanie dróg i pasów drogowych.

Powszechne korzystanie z dróg normuje ustawa – Prawo o ruchu drogowym. Ustawa ta reguluje obowiązki wszystkich użytkowników dróg. Do obowiązków tych należy: zachowanie ostrożności, eliminowanie zagrożeń bezpieczeństwa lub porządku ruchu drogowego, stosowanie się do poleceń i sygnałów dawanych przez osoby kierujące ruchem, znaków drogowych itp. Ponadto ustawa zawiera takie zakazy jak: zaśmiecanie i zanieczyszczenie dróg, samowolnego umieszczania na drodze znaków, napisów, symboli, korzystanie z drogi w sposób niezgodny z przeznaczeniem itp.

Ustawa nakłada bardziej szczegółowe obowiązki na użytkowników dróg określonych kategorii: pieszych, pojazdów zaprzęgowych, korzystających z rowerów i motorowerów, a przede wszystkim – korzystających z pojazdów.

W odniesieniu do tej ostatniej kategorii ustawa zawiera więcej nakazów i zakazów, które dotyczą: ruchu prawostronnego, jazdy możliwie blisko prawej krawędzi jezdni, ruchu w okolicach przystanków autobusowych, zachowania odpowiedniej prędkości, sygnalizowania zmiany kierunku jazdy, zasady wymijania, omijania, cofania pojazdu, wyprzedzania, wymagań dotyczących jazdy w warunkach zmniejszonej widoczności itd.

Prawo o ruchu drogowym określa także takie zagadnienia jak: wymagania odnośnie pewnych kategorii pojazdów oraz zasad korzystania z nich, warunki techniczne jakimi powinny odpowiadać pojazdy, okresowych badań pojazdów, uprawnień do kierowania pojazdem, kompetencji kontrolnych Policji itd.

Korzystanie z wód

Ustawa z 18.07.2001 r. – Prawo wodne (DzU nr 115, poz. 1229 z późn. zm.) stanowi, że „każdemu przysługuje prawo do powszechnego korzystania ze śródlądowych

powierzchniowych wód publicznych, morskich wód wewnętrznych wraz z wodami Zatoki Gdańskiej i z wód morza terytorialnego, jeżeli przepisy nie stanowią inaczej”. „Powszechnie korzystanie z wód publicznych służy do zaspakajania potrzeb osobistych, gospodarstwa domowego lub rolnego bez stosowania specjalnych urządzeń technicznych, a także do wypoczynku, uprawiania turystyki, sportów wodnych oraz na zasadach określonych w przepisach odrębnych, amatorskiego połowu ryb”. Od tej zasady są jednak wyjątki. Dotyczą one zakazu wydobywania kamieni, żwiru i piasku oraz innych materiałów z morskich wód wewnętrznych, wycinania roślin z wód i brzegu, wydobywania kamieni i żwiru z potoków górskich. W niektórych przypadkach działalność obejmująca powyższe wyjątki dopuszczalna jest na podstawie uchwały rady gminy.

Oddzielnym zagadnieniem jest szczególnie korzystanie z wód na podstawie pozwoleń wodnoprawnych.

Pozwolenie wodnoprawne łączy się zazwyczaj z ograniczeniem praw rzeczowych właściciela, nie naruszając jednak prawa własności.

Zadanie w dziedzinie gospodarowania wodami, określone ustawą wykonują spółki wodne zrzeszające osoby fizyczne i prawne. Ich celem jest m.in. zapewnienie wody dla ludności, ochrona przed powodzią itd.

Zakłady publiczne

Zakłady publiczne, tj. zakłady państwowe i należące głównie do jednostek samorządu terytorialnego, zwane są zakładami administracyjnymi.

Korzystanie z tych zakładów opiera się na określonych prawem zasadach.

Przez zakład w prawie administracyjnym rozumie się względnie samodzielną jednostkę organizacyjną, wyposażoną w trwale wyodrębnione środki rzeczowe i osobiste, której podstawowym celem jest ciągłe, bezpośrednie świadczenie usług socjalno-kulturalnych o szczególnym znaczeniu społecznym.

Należą do nich takie zakłady jak: placówki oświaty, szkoły wyższe, zakłady opieki społecznej, biblioteki, muzea i inne.

W naszym systemie prawnym nie ma żadnej ustawy, która dotyczyłaby wszystkich zakładów administracyjnych. Natomiast są liczne regulacje dotyczące poszczególnych ich typów.

Stosunek użytkowników zakładów do zakładów w większości przypadków ma charakter administracyjnoprawny. Cechą tego stosunku jest nadrzędność organów zakładu nad użytkownikiem, określona mianem władztwa zakładowego. Granice tego władztwa określone są przez cele zakładu.

Uprawnienia zakładu wobec użytkownika są określone z reguły ustawowo, szczegółowo zaś normowane w regulaminach wydawanych przez organy zakładu.

4.5.2. Pytania sprawdzające

Odpowiadając na pytania, sprawdzisz, czy jesteś przygotowany do wykonania ćwiczeń.

1. Co to są prawa rzeczowe?
2. Co to są rzeczy publiczne?
3. Jaka jest ranga miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego?
4. W jaki sposób przepisy prawa budowlanego mogą ograniczać wolność korzystania z własności?
5. W jakich sytuacjach może nastąpić wywłaszczenie nieruchomości?
6. Na czyją rzecz może wystąpić wywłaszczenie?
7. Jakie są różnice między korzystaniem z praw rzeczowych określonych w prawie cywilnym a korzystaniem z rzeczy powszechnego użytku?
8. Co to są zakłady publiczne?
9. Kto określa zasady korzystania z rzeczy publicznych?

4.5.3. Ćwiczenia

Ćwiczenie 1

Wskaż przepisy ograniczające prawa rzeczowe w ustawie z dnia 27.03.2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (DzU Nr 80, poz. 717, z późn. zm.):

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Sposób wykonania ćwiczenia

Aby wykonać ćwiczenie, powinieneś:

- 1) przeczytać uważnie treść polecenia,
- 2) przeanalizować tekst ustawy,
- 3) wpisać odpowiedź w odpowiednie miejsca.

Wyposażenie stanowiska pracy:

- źródła prawa,
- komputer z dostępem do Internetu.

Ćwiczenie 2

Przedstaw procedurę przeprowadzenia postępowania wywłaszczeniowego na podstawie ustawy z dnia 21.08.1997 r. o gospodarce nieruchomościami (DzU z 2004 r. Nr 261, poz. 2603 z późn. zm.):

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Sposób wykonania ćwiczenia

Aby wykonać ćwiczenie, powinieneś:

- 1) przeczytać uważnie polecenie zawarte w ćwiczeniu,
- 2) przeanalizować treść przepisu prawnego,
- 3) wpisać odpowiedzi w miejsca do tego wyznaczone.

Wyposażenie stanowiska pracy:

- wybrane akty prawne,
- literatura zgodna z punktem 6 Poradnika dla ucznia.

4.5.4. Sprawdźan postępów

	Tak	Nie
Czy potrafisz:		
1) zdefiniować pojęcie praw rzeczowych?	☐	☐
2) omówić przypadki, kiedy prawa rzeczowe mogą być ograniczone?	☐	☐
3) wskazać przepisy na podstawie których tworzone są plany zagospodarowania przestrzennego?	☐	☐
4) wskazać przypadki, w których może nastąpić wywłaszczenie?	☐	☐
5) wskazać prawa rzeczowe, które mogą zostać wywłaszczone?	☐	☐
6) wskazać zasady korzystania z dróg publicznych?	☐	☐
7) określić obowiązki użytkowników dróg publicznych?	☐	☐
8) określić ograniczenia dotyczące korzystania z wód?	☐	☐
9) zdefiniować pojęcie „zakład publiczny”	☐	☐

4.6. Administracja spraw zdrowia, zatrudnienia i spraw społecznych

4.6.1. Materiał nauczania

Problematyka objęta tym rozdziałem należy do trzech odrębnych działów administracji rządowej.

Zdrowie

Zgodnie z ustawą z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (tekst jedn. DzU z 2003 r. Nr 159 poz.1548 z późn. zm.) dział „Zdrowie” obejmuje :

- ochronę zdrowia i organizację opieki zdrowotnej,
- nadzór nad środkami farmaceutycznymi i materiałami medycznymi, aparaturą i sprzętem medycznym,
- sprawy zawodów medycznych,
- warunki sanitarne oraz nadzór sanitarny,
- lecznictwo uzdrowiskowe,
- koordynację systemów zabezpieczeń społecznych w zakresie rzeczowych świadczeń leczniczych.

Minister właściwy do spraw zdrowia sprawuje nadzór nad Głównym Inspektorem Farmaceutycznym oraz Głównym Inspektorem Sanitarnym, a także Prezesem Urzędu Rejestracji Produktów Leczniczych, Wyrobów Medycznych i Produktów Biobójczych. Podlega mu Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Minister właściwy do spraw zdrowia wykonuje swoje zadania przy pomocy kolegium, rady naukowej, innych kolegialnych organów doradczych i opiniodawczych oraz ministerstwa. Ponadto przy wykonywaniu zadań korzysta z całego szeregu jednostek organizacyjnych, w tym:

- 1) szkół wyższych oraz innych instytucji szkolnych i naukowych (np. akademii medycznych),
- 2) uzdrowisk i zakładów związanych z ich działalnością,
- 3) jednostek organizacyjnych działających w zakresie profilaktyki, lecznictwa i rehabilitacji (np. Instytut Gruźlicy, Instytut Matki i Dziecka),
- 4) jednostek organizacyjnych działających w zakresie farmacji, sprzętu ortopedycznego, transportu itp. (np. Instytut Leków),
- 5) innych jednostek organizacyjnych.

Ważne funkcje w zakresie zadań resortu wykonują wojewodowie przy pomocy lekarza wojewódzkiego i innych jednostek organizacyjnych podległych wojewodzie.

Regulacje spraw należących do działu zdrowia są bardzo liczne. Szczególne znaczenie ma ustawa z 30 sierpnia 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej (DzU Nr 91, poz. 408 z późn. zm.). Ustawa ta określa zasady tworzenia i funkcjonowania zakładów prowadzących działalność obejmującą świadczenia lecznicze i inne świadczenia zdrowotne. Zgodnie z nią **zakładem opieki zdrowotnej** jest wyodrębniony organizacyjnie zespół osób i środków majątkowych, utworzony i utrzymywany w celu udzielania świadczeń zdrowotnych i promocji zdrowia. Zakładami opieki zdrowotnej są w szczególności:

- szpitale i inne zakłady przeznaczone dla osób potrzebujących całodobowych lub całodziennych świadczeń zdrowotnych w odpowiednim, stałym pomieszczeniu,
- przychodnie lekarskie (ośrodki zdrowia), poradnie,

- pogotowie ratunkowe,
- medyczne laboratoria diagnostyczne,
- pracownie protetyki stomatologicznej i ortodoncji,
- zakłady rehabilitacji leczniczej,
- żłobki,
- inne zakłady, spełniające warunki określone w ustawie.

Zakłady opieki zdrowotnej mogą być tworzone i utrzymywane przez naczelne i centralne organy administracji rządowej, wojewodów, gminy i związki międzygminne, powiaty i województwa, kościoły i związki wyznaniowe, zakłady pracy, stowarzyszenia i fundacje oraz osoby prawne krajowe i zagraniczne, a także osoby fizyczne.

Zakłady tworzone przez naczelne i centralne organy administracji państwowej, wojewodów, powiaty, województwa oraz związki powiatów są zakładami publicznymi.

Zakłady publiczne tworzy się w drodze zarządzenia właściwego organu administracji rządowej albo w drodze uchwały właściwego organu jednostki samorządu terytorialnego.

Zakład opieki zdrowotnej jest przeznaczony do udzielania świadczeń zdrowotnych ogółowi ludności, ludności określonego obszaru lub też określonym grupom. Niezależnie od statusu prawnego zakładu, każdy zakład jest obowiązany udzielić niezbędnej, w danym momencie, pomocy osobie potrzebującej. Świadczenia zdrowotne, zwane usługami medycznymi, podlegają rejestrowaniu i monitorowaniu w systemie ewidencyjno-informatycznym, zwanym rejestrem usług medycznych. W tym celu tworzone są jednostki organizacyjne:

- 1) centralny rejestr usług medycznych – prowadzony przez ministra właściwego do spraw zdrowia,
- 2) wojewódzki rejestr usług medycznych – prowadzony przez wojewodę,
- 3) terenowe rejestry usług medycznych – prowadzone przez jednostki organizacyjne, które wskazuje i których obszar działania określa wojewoda.

Nadzór nad warunkami higieny środowiska, higieny pracy, higieny w szkołach i placówkach oświatowo-wychowawczych oraz nad warunkami zdrowotnymi żywności i żywienia sprawuje Państwowa Inspekcja Sanitarna, kierowana przez Głównego Inspektora Sanitarnego, który jest centralnym organem administracji rządowej. Oprócz Głównego Inspektora Sanitarnego zadania Państwowej Inspekcji Sanitarnej wykonują: wojewódzki inspektor sanitarny, państwowy powiatowy inspektor sanitarny i powiatowy graniczny inspektor sanitarny.

Ważną rolę w administracji zdrowia pełnią samorzady: lekarzy, aptekarzy oraz pielęgniarek i położnych.

Zatrudnienie

Zagadnienie zatrudnienia objęte jest zakresem działu administracji rządowej nazwanego „Praca”. Dział ten obejmuje sprawy:

- zatrudnienia i przeciwdziałania bezrobociu,
- stosunków pracy i warunków pracy,
- wynagrodzeń i świadczeń pracowniczych,
- zbiorowych stosunków pracy i sporów zbiorowych,
- związków zawodowych i organizacji pracodawców.

Sprawy związane z nawiązywaniem i rozwiązywaniem stosunku pracy, wynagrodzeń za pracę, urlopami, bezpieczeństwem i higieną pracy itd. uregulowane są w ustawie – Kodeks pracy z 1974 r.

Zadania państwa w zakresie promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia oraz aktywizacji zawodowej określa ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (DzU Nr 99, poz. 1001 z późn. zm.).

Zgodnie z powyższą ustawą, zadania w niej określone realizowane są na podstawie Krajowego Planu Działań na Rzecz Zatrudnienia uchwalonego przez Radę Ministrów.

Instytucjami rynku pracy realizującymi zadania określone w ustawie są:

- publiczne służby zatrudnienia,
- Ochotnicze Hufce Pracy (OHP),
- agencje zatrudnienia,
- instytucje dialogu społecznego,
- instytucje partnerstwa lokalnego.

Publiczne służby zatrudnienia tworzą organy zatrudnienia wraz z powiatowymi i wojewódzkimi urzędami pracy, urzędem ministra do spraw pracy oraz urzędami wojewódzkimi, realizującymi zadania określone ustawą.

Ochotnicze Hufce Pracy są państwową jednostką wyspecjalizowaną w działaniu na rzecz młodzieży, szczególnie młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym oraz bezrobotnych do 25 roku życia. Realizują one zadania w zakresie zatrudnienia, kształcenia i dokształcania młodzieży objętej swoim zainteresowaniem.

Agencje zatrudnienia są niepublicznymi jednostkami organizacyjnymi świadczącymi usługi w zakresie pośrednictwa pracy, pośrednictwa pracy za granicą, poradnictwa i doradztwa zawodowego.

Instytucjami szkolnymi są publiczne i niepubliczne podmioty prowadzące edukację pozaszkolną. Po uzyskaniu odpowiedniego wpisu do rejestru instytucji szkoleniowych prowadzonego przez wojewódzki urząd pracy, mogą one uzyskać zlecenie finansowania ze środków publicznych na prowadzenie szkoleń bezrobotnych. Warunkiem uzyskania wpisu do rejestru jest gwarancja wysokiego poziomu prowadzonych szkoleń.

Instytucjami dialogu społecznego są organizacje i instytucje zajmujące się problematyką rynku pracy: organizacje związków zawodowych, organizacje pracodawców i bezrobotnych oraz organizacje pozarządowe.

Zagadnieniami związanymi z zatrudnieniem i bezrobociem nadzoruje i koordynuje minister właściwy do spraw pracy. Organem opiniodawczo – doradczym ministra jest Naczelna Rada Zatrudnienia, natomiast wojewódzkie rady zatrudnienia są takimi organami dla marszałka województwa, a powiatowe rady zatrudnienia – dla starosty.

Zadania z zakresu rynku pracy nałożone zostały na samorządy wojewódzkie i samorządy powiatowe. Realizację tych zadań należy odpowiednio do wojewódzkiego i powiatowego urzędu pracy.

W ramach wojewódzkiego urzędu pracy funkcjonuje centrum informacji i planowania kariery zawodowej, będące wyspecjalizowaną jednostką organizacyjną, która wspomaga powiatowe urzędy pracy w prowadzeniu poradnictwa zawodowego przez świadczenie wyspecjalizowanych usług w zakresie kariery zawodowej na rzecz bezrobotnych i poszukujących pracy.

Powiatowy urząd pracy m.in. rejestruje bezrobotnych, przyznaje i wypłaca zasiłki oraz inne świadczenia z tytułu bezrobocia, prowadzi poradnictwo zawodowe, wydaje decyzje w sprawach uznania osoby za bezrobotną, przyznaje bądź odmawia prawa do zasiłku itd.

Urzędy pracy mogą tworzyć kluby pracy, które winny szkolić i aktywizować bezrobotnych do podjęcia zatrudnienia.

Nadzór nad działalnością samorządu powiatu i województwa w zakresie wdrażania i stosowania usług rynku pracy, spełnianie wymogów kwalifikacyjnych dla pracowników

urzędów pracy, wydawania licencji pośrednikom i doradcom zawodowym sprawuje wojewoda.

W postępowaniu administracyjnym w sprawach związanych z wykonywaniem zadań i kompetencją w zakresie zatrudnienia i przeciwdziałania bezrobociu, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, jest :

- starosta,
- organ wyższego stopnia – wojewoda.

Sprawy socjalne

Sprawy socjalne znalazły się w dziale administracji rządowej zatytułowanym „Zabezpieczenie społeczne”, obejmującym:

- ubezpieczenie społeczne i zaopatrzenie społeczne,
- ubezpieczenie społeczne rolników,
- fundusze emerytalne,
- pomoc społeczną i świadczenia na rzecz rodziny,
- świadczenia socjalne, zatrudnienia, rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych,
- kombatanatów i osób represjonowanych,
- koordynację systemów zabezpieczenia społecznego, z wyjątkiem rzeczowych świadczeń leczniczych,
- działalności pożytku publicznego.

Podstawowym aktem prawnym dotyczącym spraw socjalnych jest ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (DzU Nr 64, poz. 593 z póź. zm.).

Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie pokonać, wykorzystując własne środki, możliwości i uprawnienia.

Pomoc społeczną organizują organy administracji rządowej i samorządowej, współpracując w tym zakresie z organizacjami społecznymi, kościelnymi i innymi związkami wyznaniowymi, fundacjami, stowarzyszeniami i innymi.

Pomoc społeczna polega w szczególności na przyznawaniu i wypłacaniu przewidzianych w ustawie świadczeń, pracy socjalnej, prowadzenia i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej, realizacji zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych itp.

Na szczeblu centralnym sprawy pomocy społecznej należą do ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego. Należy do niego inicjowanie i opracowywanie polityki rządu dotyczącej tematyki objętej działem administracji rządowej, jak również do przedkładania w tym zakresie inicjatyw i projektów aktów normatywnych na posiedzeniu Rady Ministrów. Jest on też organem naczelnym w rozumieniu Kodeksu postępowania administracyjnego i z tego tytułu może uchylać i zmieniać decyzje w sprawach indywidualnych z zakresu pomocy społecznej.

Obowiązek wykonywania zadań pomocy społecznej spoczywa na organach jednostek samorządu terytorialnego oraz na administracji rządowej w zakresie ustalonym ustawami. Gmina i powiat, obowiązane są do wykonywania zadań opieki społecznej, nie mogą odmówić w żadnym przypadku pomocy osobie potrzebującej.

Ważną rolę w systemie opieki społecznej spełniają:

- domy pomocy społecznej,
- ośrodki pomocy społecznej,
- powiatowe centra pomocy rodzinie,

- regionalne ośrodki polityki społecznej.

Ministrowi właściwemu do spraw zabezpieczenia społecznego podlega Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych, który jest centralnym organem administracji rządowej, wykonujący zadania w zakresie opieki zdrowotnej i świadczeń dla kombatantów i osób represjonowanych.

W terenie zadania w tym zakresie realizują powiaty i wojewoda.

4.6.2. Pytania sprawdzające

Odpowiadając na pytania, sprawdzisz, czy jesteś przygotowany do wykonania ćwiczeń.

1. Jakimi sprawami zajmuje się dział administracji rządowej „Zdrowie”?
2. Jakie centralne instytucje zajmują się zagadnieniami zdrowia?
3. Jakie instytucje uczestniczą w realizacji zadań związanych z ochroną zdrowia?
4. Kto udziela świadczeń zdrowotnych?
5. Kto tworzy zakłady opieki zdrowotnej?
6. Jak wygląda struktura organów kontroli nad opieką zdrowotną w Polsce?
7. Jakie znasz instytucje rynku pracy?
8. Jakie są zadania Ochotniczych Hufców Pracy?
9. Jakie są zadania urzędów pracy?
10. Co to jest pomoc społeczna?
11. Jakie instytucje składają się na system opieki społecznej?

4.6.3. Ćwiczenia

Ćwiczenie 1

Na podstawie ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (DzU z 2004 r. Nr 99, poz. 1001 z późn. zm.) wskaż jakim grupom bezrobotnych i w jakich okolicznościach przysługują stypendia.

.....
.....
.....
.....
.....

Sposób wykonania ćwiczenia

Aby wykonać ćwiczenie, powinieneś:

- 1) przeczytać dokładnie treść ćwiczenia,
- 2) przeanalizować treść przepisu prawnego,
- 3) określić grupę bezrobotnych, uprawnionych do otrzymania stypendium,
- 4) wpisać odpowiedzi w wyznaczone miejsce.

Wyposażenie stanowiska pracy:

- ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (DzU z 2004 r. Nr 99, poz. 1001 z późn. zm.),
- literatura zgodna z punktem 6 Poradnika dla ucznia.

Ćwiczenie 2

Na podstawie ustawy o pomocy społecznej określ zadania gminy w zakresie pomocy społecznej z podziałem na:

- zadania własne,
- zadania własne obowiązkowe,
- zadania zlecone.

.....

.....

.....

.....

.....

Sposób wykonania ćwiczenia

Aby wykonać ćwiczenie, powinieneś:

- 1) przeczytać dokładnie treść ćwiczenia,
- 2) przeanalizować treść przepisu prawnego,
- 3) wyszukać przepisy dotyczące zadań gminy,
- 4) podzielić zadania zgodnie z poleceniem,
- 5) wpisać odpowiedzi w wyznaczone miejsce.

Wyposażenie stanowiska pracy:

- ustawa o pomocy społecznej,
- komputer z dostępem do Internetu,
- literatura zgodna z punktem 6 Poradnika dla ucznia.

4.6.4. Sprawdzian postępów

	Tak	Nie
Czy potrafisz:		
1) określić, jakimi sprawami zajmuje się dział administracji rządowej „Zdrowie”?	☐	☐
2) wymienić centralne instytucje zajmujące się zagadnieniami zdrowia?	☐	☐
3) wymienić instytucje uczestniczące w realizacji zadań zawodowych związanych z ochroną zdrowia?	☐	☐
4) określić, kto udziela świadczeń zdrowotnych?	☐	☐
5) określić, kto tworzy zakłady opieki zdrowotnej?	☐	☐
6) określić strukturę organów kontroli nad opieką zdrowotną w Polsce?	☐	☐
7) wymienić instytucje rynku pracy?	☐	☐
8) określić zadania Ochotniczych Hufców Pracy?	☐	☐
9) określić zadania urzędów pracy?	☐	☐
10) określić zadania pomocy społecznej?	☐	☐
11) wskazać instytucje wchodzące w skład systemu opieki społecznej?	☐	☐

4.7. Bezpieczeństwo i porządek publiczny

4.7.1. Materiał nauczania

Pojęcie „bezpieczeństwo publiczne” oznacza taki stan, w którym ogółowi obywateli nie zagraża żadne niebezpieczeństwo (zagrożenie określonych dóbr takich jak życie, zdrowie, mienie) oraz nie zagraża zakłóceniu normalnego toku życia społecznego i funkcjonowanie instytucji i urzędów publicznych.

Pojęcie „porządek publiczny” kojarzone jest ze stanem obejmującym pewien ład w sferze życia publicznego, polegający na postrzeganiu zasad współżycia społecznego, respektowaniu prawnych norm zachowania się w kontaktach społecznych i przy korzystaniu z urzędów publicznych itp.

Zapewnienie bezpieczeństwa i porządku publicznego należy do zadań wielu organów administracji publicznej, tak z systemem administracji rządowej jak i samorządowej. Część z nich odgrywa jednak w tym zakresie rolę podstawową; są one specjalnie powołane do realizacji zadań z dziedziny bezpieczeństwa i porządku publicznego.

Administrację tę tworzy w szczególności minister właściwy do spraw wewnętrznych, Policja i Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego. Należy jednak pamiętać, że zagadnieniem bezpieczeństwa publicznego, w szerszym znaczeniu tego pojęcia, zajmuje się również Państwowa Straż Pożarna, Agencja Wywiadu, Straż Miejska, Straż Graniczna, policja administracyjna (inspekcja handlowa, inspekcja sanitarna), organizacje społeczne (OSP, WOPR, GOPR) oraz podmioty prywatne (firmy ochrony osób i mienia, firmy detektywistyczne).

Minister właściwy do spraw wewnętrznych jest naczelnym organem administracji rządowej realizującym politykę państwa w dziedzinie ochrony bezpieczeństwa państwa oraz bezpieczeństwa i porządku publicznego, ochrony granic państwa, kontroli ruchu granicznego i ochrony przeciwpożarowej.

Ponadto koordynuje działania porządkowo-ochronne oraz czynności ratownicze w razie klęsk żywiołowych i innych zagrożeń, oraz wielu innych działań służących bezpieczeństwu i porządkowi.

Zadania w zakresie bezpieczeństwa i porządku publicznego, wykonują też, na zasadach określonych w ustawach, wojewodowie oraz przewodniczący zarządu gmin lub powiatu sprawujący władzę administracji ogólnej, jak również organy gminy, powiatu i samorządu województwa w ramach ich zadań.

Podstawową instytucją służącą zapewnieniu bezpieczeństwa, porządku i spokoju publicznego jest Policja działająca w oparciu o ustawę z 6 kwietnia 1990 r. o Policji (tekst jedn. DzU z 2002 r. Nr.58 z późn. zm.)

Ustawa określa pozycję prawną Policji, jej formy i metody działania oraz zagadnienia związane z uprawnieniami i obowiązkami policjantów.

Na czele Policji stoi Komendant Główny Policji. Jest on centralnym organem administracji rządowej w sprawach ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz utrzymania bezpieczeństwa i porządku publicznego.

Komendant Główny jest powoływany przez Prezesa Rady Ministrów na wniosek ministra właściwego do spraw wewnętrznych.

Organami administracji rządowej na obszarze województwa w sprawach ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego są:

- Komendant Wojewódzki Policji działający w imieniu wojewody albo komendant wojewódzki Policji działający w imieniu własnym w sprawach:

- a) wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych, dochodzeniowo-śledczych i czynności z zakresu ścigania wykroczeń,
- b) wydawania indywidualnych aktów administracyjnych, jeżeli ustawy tak stanowią.
 - komendant powiatowy (miejski) Policji;
 - komendant komisariatu Policji.

Terytorialny zasięg działania komendantów wojewódzkich i powiatowych odpowiada zasadniczemu podziałowi terytorialnemu państwa.

Komendanta wojewódzkiego Policji powołuje i odwołuje minister właściwy do spraw wewnętrznych na wniosek Komendanta Głównego po zasięgnięciu opinii wojewody.

Komendant powiatowy (miejski) Policji jest powoływany i odwoływany przez komendanta wojewódzkiego po zasięgnięciu opinii starosty.

Komendanta komisariatu Policji powołuje komendant powiatowy po zasięgnięciu opinii właściwego terytorialnie wójta (wójtów).

W skład Policji wchodzi również :

- Wyższa Szkoła Policji, ośrodki szkolnictwa i szkoły policyjne,
- wyodrębnione oddziały prewencji,
- jednostki badawczo-rozwojowe.

Policja wykonuje swoje zadania nie tylko na podstawie ustawy o Policji, ale także wielu innych aktów normatywnych, np. kodeksu drogowego.

Wykonywanie różnorodnych czynności związanych z wykrywaniem i ściganiem niebezpiecznych przestępców stwarza liczne zagrożenia dla życia i zdrowia zarówno policjantów jak i obywateli. Dlatego też Policja została wyposażona w szczególne uprawnienia pozwalające ingerować w sferę praw i wolności obywateli.

Uprawnienia te zostały zapisane nie tylko w ustawie o Policji, ale i w kodeksie postępowania karnego, ustawie o postępowaniu egzekucyjnym w administracji i innych aktach prawnych.

Zgodnie z ustawą o Policji – policjanci mają prawo: legitymowania osób, zatrzymania, przeszukiwania osób i pomieszczeń, dokonywanie kontroli osobistej, bagaży, sprawdzania ładunku w portach, na dworcach i w transporcie itp. W określonych okolicznościach mogą stosować środki przymusu bezpośredniego (siła fizyczna, środki techniczne i chemiczne służące do obezwładniania osób, pałki służbowe, wodne środki obezwładniające, psy i konie służbowe itp.). Środkiem przymusu o charakterze nadzwyczajnym jest broń palna.

Inne instytucje powołane do zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego działają w oparciu o różne ustawy np.:

- ustawę z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (DzU z 2002 r., Nr 74, poz. 676 z późn. zm.),
- ustawę z dnia 16 marca 2001 r. o Biurze Ochrony Rządu,
- ustawę z 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej (DzU z 1991 r., Nr 81, poz. 351 z późn. zm.), itd.

4.7.2. Pytania sprawdzające

Odpowiadając na pytania, sprawdzisz, czy jesteś przygotowany do wykonania ćwiczeń.

1. Co rozumiesz pod pojęciem bezpieczeństwa publicznego?
2. Co to jest „porządek publiczny”?
3. Na kim spoczywa obowiązek zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego?
4. Jak przedstawia się struktura organizacyjna Policji?
5. Jaki organ powołuje komendanta wojewódzkiego Policji?
6. Jakie są uprawnienia policjanta?

4.7.3. Ćwiczenia

Ćwiczenie 1

Na podstawie ustawy z 16 marca 2001 r. o Biurze Ochrony Rządu (DzU z 2004 r., Nr 163, poz. 1712 z późn. zm.) określ podmioty, którym przysługuje ochrona funkcjonariuszy BOR.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Sposób wykonania ćwiczenia

Aby wykonać ćwiczenie, powinieneś:

- 1) przeanalizować dokładnie treść ustawy,
- 2) określić podmioty, którym przysługuje ochrona BOR,
- 3) wpisać odpowiedź w miejscach do tego wyznaczonych.

Wyposażenie stanowiska pracy:

- komputer z dostępem do Internetu,
- ustawa z dnia 16 marca 2001 r. o Biurze Ochrony Rządu (DzU z 2004 r., Nr 163, poz. 1712 z późn. zm.),
- literatura zgodna z punktem 6 Poradnika dla ucznia

Ćwiczenie 2

Na podstawie ustawy o Policji przedstaw strukturę organizacyjną Policji w województwie.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Sposób wykonania ćwiczenia

Aby wykonać ćwiczenie, powinieneś:

- 1) przeanalizować ustawę,
- 2) zidentyfikować odpowiednie przepisy,
- 3) przedstawić strukturę Policji w województwie.

Wyposażenie stanowiska pracy:

- ustawa o Policji,
- komputer z dostępem do Internetu,
- literatura zgodna z punktem 6 Poradnika dla ucznia.

4.7.4 Sprawdzian postępów

	Tak	Nie
Czy potrafisz:		
1) zdefiniować pojęcie bezpieczeństwa publicznego?	☐	☐
2) scharakteryzować pojęcie „porządek publiczny”?	☐	☐
3) określić organy, na których spoczywa obowiązek zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego?	☐	☐
4) przedstawić strukturę organizacyjną Policji?	☐	☐
5) określić organ powołujący komendanta wojewódzkiego Policji?	☐	☐
6) scharakteryzować uprawnienia policjanta?	☐	☐

4.8. Ochrona i kształtowanie środowiska

4.8.1. Materiał nauczania

Środowisko jest odrębnym działem administracji rządowej i obejmuje sfery:

- ochrony i kształtowania środowiska oraz racjonalnego wykorzystywania jego zasobów,
- ochrony przyrody, w tym w parkach narodowych i krajobrazowych, rezerwach przyrody, oraz ochrony gatunków roślin i zwierząt, prawem chronionych lasów, zwierzyny i innych tworów przyrody,
- geologii,
- gospodarki zasobami naturalnymi,
- kontroli przestrzegania wymogów ochrony środowiska i badanie stanu środowiska,
- leśnictwa,
- ochrony lasów i gruntów leśnych,
- łowiectwa,
- organizmów genetycznie modyfikowanych, z wyjątkiem spraw związanych z wydawaniem zezwoleń na wprowadzenie do obrotu żywności i środków farmaceutycznych.

Działem kieruje minister właściwy do spraw środowiska, któremu podlega Główny Inspektor Ochrony Środowiska. Minister sprawuje też nadzór nad Prezesem Państwowej Agencji Atomistyki, a także nad działalnością Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz nad działalnością Państwowego Gospodarstwa Leśnego „Lasy Państwowe”.

Na prawo ochrony środowiska składają się normy prawne dotyczące kształtowania i ochrony środowiska, zawarte w aktach prawnych ulokowanych na wszystkich stopniach hierarchii źródeł prawa, począwszy od Konstytucji RP przez ustawę z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (DzU Nr 62, poz. 627 z póź. zm.) oraz inne ustawy poświęcone poszczególnym składnikom środowiska, przepisy zawarte w innych ustawach, normach międzynarodowych i rozporządzeniach.

Zagadnienia dotyczące środowiska są regulowane również w aktach prawa miejscowego.

Prawo ochrony środowiska rozwija generalną zasadę zawartą w Konstytucji, stanowiącą iż ochrona środowiska jest obowiązkiem władz publicznych. Władze te mają obowiązek prowadzić politykę zapewniającą bezpieczeństwo ekologiczne współczesnemu i przyszłemu pokoleniu, zapobiegać negatywnej dla zdrowia degradacji środowiska oraz wspierać działanie obywateli na rzecz ochrony i poprawy stanu środowiska.

Środowiskiem jest ogół elementów przyrodniczych, w szczególności powierzchnia Ziemi łącznie z glebą, kopaliny, wody, powietrze, świat roślinny i zwierzęcy, a także krajobraz, znajdujący się zarówno w stanie naturalnym jak też przekształconym w wyniku działalności człowieka.

W celu stworzenia warunków niezbędnych do ochrony środowiska – Sejm na wniosek Rady Ministrów określa, na okres czteroletni politykę ekologiczną państwa. Organy wykonawcze województwa, powiaty i gminy, w celu realizacji polityki ekologicznej państwa, sporządzają odpowiednio wojewódzkie, powiatowe i gminne programy ochrony środowiska.

Programy uchwalają odpowiednie organy stanowiące samorządów terytorialnych.

Z realizacji programów – organy wykonawcze sporządzają co 2 lata raporty.

Szczególną rolę w ochronie środowiska odgrywa Inspekcja Ochrony Środowiska będąca organem kontroli przestrzegania przepisów dotyczących ochrony środowiska oraz badanie stanu środowiska. Zadania inspekcji wykonują: Główny Inspektor Ochrony Środowiska jako Centralny organ administracji rządowej, oraz wojewoda przy pomocy wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska jako kierownika wojewódzkiej inspekcji ochrony środowiska, wchodzącej w skład wojewódzkiej administracji zespolonej. Wojewoda na wniosek wojewódzkiego inspektora, może powierzyć w drodze porozumienia, prowadzenie spraw z zakresu wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska, w tym wydawania w jego imieniu decyzji administracyjnych – powiatom położonym na terenie województwa.

Wojewódzki inspektor ochrony środowiska przynajmniej raz w roku informuje wójta, burmistrza (prezydenta miasta), zarząd powiatu i zarząd województwa o wynikach przeprowadzonych kontroli obiektów o podstawowym znaczeniu dla danego terenu.

Inspekcje te są rozpatrywane przez radę gminy, radę powiatu i sejmik wojewódzki, które na ich podstawie mogą, w drodze uchwały, określić kierunki działania właściwego organu Inspekcji Ochrony Środowiska.

Ochrona przyrody oznacza zachowanie, właściwe wykorzystanie oraz odnowienie zasobów i składników przyrody, w szczególności: dziko występujących roślin i zwierząt, siedlisk gatunków chronionych roślin lub zwierząt, zwierząt prowadzących wędrowny tryb życia, przyrody nieożywionej, krajobrazu, zieleni w miastach i wsiach.

Ochrona przyrody jest obowiązkiem każdego obywatela, organów administracji publicznej, a także jednostek organizacyjnych oraz osób prawnych i fizycznych prowadzących działalność wpływającą na przyrodę.

Organami administracji w zakresie ochrony przyrody jest minister właściwy do spraw środowiska, wojewoda, starosta, wójt (burmistrz, prezydent miasta). Minister wykonuje zadanie naczelnego organu administracji rządowej w zakresie ochrony przyrody przy pomocy jednego z sekretarzy lub podsekretarzy stanu (wiceministrów), który jest Głównym Konserwatorem Przyrody. Wojewoda wykonuje zadanie organu administracji rządowej w zakresie ochrony przyrody przy pomocy Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody. Zadania i kompetencje wojewody z zakresu ochrony przyrody na terenie parku narodowego wykonuje dyrektor tego parku.

Organami opiniodawczo-doradczymi są: Państwowa Rada Ochrony Przyrody działająca przy ministrze, wojewódzka komisja ochrony przyrody działająca przy wojewodzie oraz rada parku narodowego i rada parku krajobrazowego lub rada zespołów parków krajobrazowych.

Formami ochrony przyrody są:

- tworzone w drodze rozporządzenia Rady Ministrów – parki narodowe,
- tworzone przez wojewodę w drodze aktu prawa miejscowego:
 - 1) rezerваты przyrody,
 - 2) parki krajobrazowe
 - 3) obszary chronionego krajobrazu,
 - 4) pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne, użytki geologiczne lub zespoły przyrodniczo-krajobrazowe.

Formy ochrony przyrody wymienione w pkt. 4 mogą być również ustanowione uchwałą rady gminy.

Lasami stanowiącymi własność Skarbu Państwa zarządza Państwowe Gospodarstwo Leśne „Lasy Państwowe”. Lasami Państwowymi kieruje Dyrektor Generalny przy pomocy dyrektorów regionalnych dyrekcji Lasów Państwowych.

W skład Lasów Państwowych wchodzi następujące jednostki organizacyjne:

- Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych,
- regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych,
- nadleśnictwa,

- inne jednostki organizacyjne.

W Lasach Państwowych tworzona jest Straż Leśna podporządkowana Dyrektorowi Generalnemu.

Jednostkami Straży Leśnej są:

- posterunki w nadleśnictwach,
- grupy interwencyjne w regionalnych dyrekcjach.

4.8.2. Pytania sprawdzające

Odpowiadając na pytania, sprawdzisz, czy jesteś przygotowany do wykonania ćwiczeń.

1. Jakimi zagadnieniami zajmuje się administracja ochrony środowiska?
2. Jakie są źródła prawa dotyczące ochrony środowiska?
3. Co to jest środowiska?
4. Kto określa politykę ochrony środowiska?
5. Jakie są zadania Głównego Inspektora Ochrony Środowiska?
6. Co rozumiemy pod pojęciem ochrony przyrody?
7. Jaka jest struktura organów administracji publicznej odpowiadających za ochronę przyrody?
8. Kto zarządza lasami państwowymi?
9. Kto odpowiada za ochronę lasów?

4.8.3. Ćwiczenia

Ćwiczenie 1

Na podstawie ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (DzU Nr 62, poz. 627 z późn. zm.) określ zasady ochrony środowiska i dokonaj krótkiego ich omówienia.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Sposób wykonania ćwiczenia

Aby wykonać ćwiczenie, powinieneś:

- 1) przeanalizować treść ustawy,
- 2) określić zasady ochrony środowiska,
- 3) wpisać charakterystykę zasad w miejsce kropek.

Wyposażenie stanowiska pracy:

- komputer z dostępem do Internetu,
- ustawa – Prawo ochrony środowiska,
- literatura zgodna z punktem 6 Poradnika dla ucznia.

Ćwiczenie 2

Na podstawie ustawy z dnia 28 września 1991 r. (DzU z 2005 r., Nr 45, poz. 435 z późn. zm.) zdefiniuj pojęcie „lasu” i zasady prowadzenia gospodarki leśnej.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Sposób wykonania ćwiczenia

Aby wykonać ćwiczenie, powinieneś:

- 1) przeczytać uważnie pytania podane w ćwiczeniu,
- 2) zapoznać się z tekstem ustawy,
- 3) zaproponować definicję lasu,
- 4) przedstawić zasady gospodarki leśnej,
- 5) wpisać odpowiedzi w miejsce kropek.

Wyposażenie stanowiska pracy:

- ustawa,
- komputer z dostępem do Internetu,
- literatura zgodna z punktem 6 Poradnika dla ucznia.

4.8.4 Sprawdzian postępów

	Tak	Nie
Czy potrafisz:		
1) zdefiniować pojęcie „środowisko”?	☐	☐
2) określić zagrożenia, którymi zajmuje się administracja? ochrony środowiska, ochrony przyrody, lasów państwowych?	☐	☐
3) rozróżnić źródła prawa dotyczące ochrony środowiska?	☐	☐
4) scharakteryzować środowisko?	☐	☐
5) określić zadania Głównego Inspektora Ochrony Środowiska?	☐	☐
6) przedstawić strukturę organów administracji publicznej odpowiadających za ochronę środowiska?	☐	☐
7) określić, kto zarządza lasami państwowymi?	☐	☐
8) określić organy odpowiedzialne za ochronę lasów?	☐	☐
9) określić organy uprawnione do tworzenia rezerwatów przyrody?	☐	☐
10) określić kompetencje Głównego Komendanta Przyrody?	☐	☐

4.9. Administracja obrony kraju i spraw zagranicznych

4.9.1. Materiał nauczania

Obrona kraju

Obrona kraju jest podstawowym zadaniem państwa, realizowanym przez wszystkie organy państwa, instytucje publiczne i obywateli. Zasadniczymi zadaniami objęte są organy władzy wykonawczej: Prezydent RP, Rada Ministrów oraz organy administracji rządowej, a także różne organy doradcze, jednostki wyspecjalizowane oraz jednostki samorządu terytorialnego.

Współcześnie obronę dzieli się na wojskową, tj. przy użyciu Sił Zbrojnych i cywilną.

Siły Zbrojne są złożoną organizacją obejmującą wszelkie rodzaje wojsk : wojska lądowe, wojska lotnicze i obrony powietrznej oraz marynarkę wojenną.

Poszczególne rodzaje składają się z jednostek wojskowych i związków organizacyjnych różnych rodzajów wojsk i służb. Siły Zbrojne dysponują jednolitym systemem mobilizacji i uzupełnień, wyposażenie i uzbrojenie służby wojskowej oraz dowodzenia wojskiem.

Obrona narodowa stanowi odrębny dział administracji rządowej obejmujący (w czasie pokoju) sprawy :

- 1) obrony Państwa oraz Sił Zbrojnych RP,
- 2) udział RP w wojskowych przedsięwzięciach organizacji międzynarodowych oraz w zakresie wywiązywania się zobowiązań militarnych, wynikających z umów międzynarodowych.

Podstawowymi aktami prawnymi regulującymi zagadnienie obrony narodowej są:

- Konstytucja RP,
- ustawa z 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony RP (tekst jedn. DzU z 2004 r. Nr 241, poz. 2416 z późn. zm.),
- ustawa z 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych (DzU Nr 179, poz. 1750 z późn. zm.),
- ustawa z 14 grudnia 1995 r. o urzędzie Ministra Obrony Narodowej (DzU z 1996 r. Nr 10, poz. 56 z późn. zm.) i szereg innych.

Organami właściwymi w sprawach obrony narodowej na szczeblu centralnym są :

- Prezydent RP,
- Biuro Bezpieczeństwa Narodowego,
- Minister Obrony Narodowej,
- Szef Sztabu Generalnego WP.

Terenowymi organami ministra w sprawach operacyjno-obronnych i administracyjno-wojskowych są:

- dowódcy okręgów wojskowych,
- szefowie wojewódzkich sztabów wojskowych, wojskowych komend uzupełnień oraz terenowa administracja rządowa.

Prezydent RP stoi na straży suwerenności i bezpieczeństwa państwa oraz nienaruszalności i niepodzielności terytorium kraju. Jest najwyższym zwierzchnikiem Sił Zbrojnych RP. W czasie pokoju zwierzchnictwo to sprawuje za pośrednictwem Ministra Obrony Narodowej. Mianuje Szefa Sztabu Generalnego oraz dowódców rodzajów Sił Zbrojnych. Na czas wojny, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, mianuje i odwołuje Naczelnego Dowódcę Sił Zbrojnych. Na wniosek Ministra Obrony Narodowej, nadaje określone w ustawie stopnie wojskowe.

W razie bezpośredniego zewnętrznego zagrożenia państwa Prezydent :

- zarządza powszechną lub częściową mobilizację i użycie Sił Zbrojnych,
- wprowadza stan wojenny lub stan wyjątkowy.

Czynności te wykonuje na wniosek Prezesa Rady Ministrów. Organem doradczym Prezydenta RP jest Rada Bezpieczeństwa Narodowego.

Minister Obrony Narodowej jest naczelnym organem administracji rządowej w dziedzinie obronności państwa. Sprawuje on nadzór nad gospodarką finansową, polityką kadrową, jednostkami kontroli gospodarczo-finansowej, jednostkami kontroli wyszkolenia i gotowości bojowej Sił Zbrojnych, kontaktami międzynarodowymi i duszpasterstwami wojskowymi.

Ponadto kieruje administracją wojskową i sprawuje ogólny nadzór nad realizacją zadań obronnych przez organy administracji państwowej, instytucje państwowe, podmioty gospodarcze i organizacje społeczne.

Zakres działania Ministra Obrony Narodowej w czasie wojny określa ustawa. Minister Obrony Narodowej wykonuje swoje zadanie przy pomocy Ministerstwa Obrony Narodowej oraz Szefa Sztabu Generalnego WP.

Ministrowi podlega bezpośrednio Akademia Sztabu Generalnego oraz Wojskowe Służby Informacyjne (obecnie reorganizacja).

Szef Sztabu Generalnego Wojska Polskiego jest najwyższym pod względem pełnionej funkcji żołnierzem w czynnej służbie wojskowej. W imieniu ministra dowodzi Siłami Zbrojnymi w czasie pokoju. Do zakresu jego zadań należy również współuczestniczenie w opracowywaniu koncepcji rozwoju Sił Zbrojnych i planowanie tego rozwoju, utrzymanie ich w gotowości bojowej i mobilizacyjnej, kierowanie szkoleniem wojsk oraz programowanie i planowanie materialno-finansowe.

Szczególne zadania w zakresie obronności kraju wykonują wydzielone służby wojskowe: Wojskowe Służby Informacyjne i Żandarmeria Wojskowa, działająca na podstawie oddzielnych ustaw.

Centralnym organem administracji państwowej w sprawach obrony cywilnej jest Szef Obrony Cywilnej Kraju, powoływany przez Prezesa Rady Ministrów na wniosek ministra właściwego do spraw wewnętrznych.

Celem obrony cywilnej jest ochrona ludzkości, zakładów pracy, urządzeń użyteczności publicznej i dóbr kultury oraz referowanie i udzielanie pomocy poszkodowanym w czasie wojny. Do obrony cywilnej należy m.in. wykrywanie zagrożeń, ostrzeganie i alarmowanie, organizowanie ewakuacji ludności, walka z pożarami itp.

Na szczeblu wojewódzkim szefem obrony cywilnej jest wojewoda, w powiatach i gminach zaś odpowiednio starosta, wójt, burmistrz lub prezydent miasta.

Sprawy zagraniczne

Sprawy zagraniczne należą do odrębnego działu administracji rządowej. Dział ten obejmuje sprawy:

1. stosunków Rzeczypospolitej Polskiej z innymi państwami oraz organizacjami międzynarodowymi;
2. reprezentowania i ochrony interesów Rzeczypospolitej Polskiej i jej obywateli oraz polskich osób prawnych za granicą;
3. współpracy z Polakami zamieszkałymi za granicą, w tym wspieranie polskich instytucji kulturowych i oświatowych za granicą;
4. promocji RP i języka polskiego za granicą, w tym działalności gospodarczej, naukowej, kulturalnej i sportowej.

Administrację tych spraw wykonują różne organy i instytucje. Nad całością czuwa Prezydent RP oraz minister właściwy do spraw zagranicznych.

Prezydent RP jest reprezentantem państwa w stosunkach zewnętrznych. W zakresie polityki zagranicznej współdziała z Prezesem Rady Ministrów i właściwym ministrem. Do Prezydenta należy mianowanie i odwoływanie przedstawicieli RP w innych państwach, ratyfikowaniu i wypowiedaniu umów międzynarodowych, przyjmowanie listów uwierzytelniających i odwołujące akredytowanych przy nim przedstawicieli dyplomatycznych innych państw. Z zasady Prezydent nie może wykonywać tych kompetencji samodzielnie.

Minister właściwy do spraw zagranicznych, kieruje działem administracji rządowej w dziedzinie spraw zagranicznych. Z racji zajmowanego stanowiska należą do niego wszystkie sprawy zagraniczne i międzynarodowe, z wyjątkiem tych, które są zastrzeżone do właściwości innych organów państwa (Sejmu, Prezydenta, Rady Ministrów i innych organów i instytucji).

W szczególności do jego zakresu działania należy:

- koordynacja działalności innych organów i instytucji państwowych w dziedzinie stosunków z zagranicą,
- ustalenie organizacji i kierowanie działalnością przedstawicielstw dyplomatycznych i urzędów konsularnych,
- reprezentowanie RP w stosunkach z innymi państwami oraz w organizacjach międzynarodowych w zakresie swojej właściwości,
- reprezentowanie i ochrona interesów Polski i jej obywateli oraz polskich osób prawnych za granicą.

Ponadto do jego zakresu działania należy prowadzenie polityki kadrowej i zatrudnianie oraz ustalanie kwalifikacji wymaganych od osób zatrudnionych w resorcie.

Swoje zadanie wykonuje przy pomocy Ministerstwa Spraw Zagranicznych oraz stałych misji dyplomatycznych, misji i przedstawicielstw w organizacjach międzynarodowych, misji specjalnych, urzędów konsularnych, przedstawicielstw handlowych, ośrodków kulturalnych itp.

Stałe misje dyplomatyczne to najczęściej ambasady i poselstwa. Są one ustanowione decyzją ministra właściwego do spraw zagranicznych. Ich zadaniem jest reprezentowanie Polski w jej stosunkach z państwami przyjmującymi.

W misjach istnieją wyspecjalizowane zespoły, zajmujące się kulturą, gospodarką, handlem, wojskiem itp. Szefowie misji i jej członkowie korzystają z przywilejów i immunitetów dyplomatycznych określonych w umowach międzynarodowych.

Urzędy konsularne są swoistymi urzędami administracyjnymi, powołanymi do wykorzystywania niektórych zadań państwa w zakresie sądownictwa i administracji publicznej na terenie państwa przyjmującego.

Misje specjalne stanowią szczególnego rodzaju oficjalne delegacje reprezentujące państwo, powoływane do wypełniania określonych funkcji, np. ceremonialnych lub gospodarczych.

4.9.2. Pytania sprawdzające

Odpowiadając na pytania, sprawdzisz, czy jesteś przygotowany do wykonania ćwiczeń.

1. Jakie znasz rodzaje wojsk?
2. Jakie akty regulują zagadnienia ochrony narodowej?
3. Kto jest zwierzchnikiem sił zbrojnych?
4. Jakie są zadania Ministra Obrony Narodowej?
5. Jakie są zadania Szefa Sztabu Generalnego WP?
6. Jakim celem służy obrona cywilna kraju?
7. Jakie są zadania Szefa Obrony Cywilnej Kraju?

8. Jakie są zadania organów spraw zagranicznych?
9. Czym zajmują się organy spraw zagranicznych działające w kraju?
10. Czym zajmują się organy spraw zagranicznych za granicą?
11. Jakie uprawnienia w sprawach zagranicznych ma Prezydent RP?
12. Jakie znasz rodzaje organów spraw zagranicznych działających za granicą?
13. Czym zajmują się urzędy konsularne?

4.9.3. Ćwiczenia

Ćwiczenie 1

1. Wskaż ustawę określającą kompetencje Szefa Sztabu Generalnego WP?
2. Określ zadania Szefa Sztabu Generalnego WP.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Sposób wykonania ćwiczenia

Aby wykonać ćwiczenie, powinieneś:

- 1) przeczytać uważnie treść ćwiczenia,
- 2) zidentyfikować odpowiednie przepisy,
- 3) wpisać odpowiedzi w miejsce kropek.

Wyposażenie stanowiska pracy:

- wybrane akty prawne,
- komputer z dostępem do Internetu,
- literatura zgodna z punktem 6 Poradnika dla ucznia.

Ćwiczenie 2

Na podstawie ustawy z 27 lipca 2001 r. o służbie zagranicznej (DzU Nr 128, poz. 1403 z późn. zm.) określ stopnie dyplomatyczne.

.....

.....

.....

.....

.....

Sposób wykonania ćwiczenia

Aby wykonać ćwiczenie, powinieneś:

- 1) przeczytać uważnie treść ćwiczenia,
- 2) zapoznać się z tekstem ustawy,
- 3) zidentyfikować stopnie dyplomatyczne,
- 4) wpisać odpowiedzi w miejsce kropek.

Wyposażenie stanowiska pracy:

- wybrane akty prawne,
- komputer z dostępem do Internetu,
- literatura zgodna z punktem 6 Poradnika dla ucznia.

4.9.4. Sprawdzian postępów

	Tak	Nie
Czy potrafisz:		
1) określić rodzaje wojsk?	☐	☐
2) scharakteryzować jakie akty prawne regulują zagadnienia obrony narodowej?	☐	☐
3) określić zwierzchnika sił zbrojnych?	☐	☐
4) określić zadania Ministra Obrony Narodowej?	☐	☐
5) scharakteryzować zadania Szefa Sztabu Generalnego WP?	☐	☐
6) scharakteryzować jakim celem służy obrona cywilna kraju?	☐	☐
7) określić zadania Szefa Obrony Cywilnej Kraju?	☐	☐
8) określić zadania organów spraw zagranicznych?	☐	☐
9) scharakteryzować zadania organów spraw zagranicznych działających w kraju?	☐	☐
10) scharakteryzować zadania organów spraw zagranicznych za granicą?	☐	☐
11) określić uprawnienia w sprawach zagranicznych Prezydenta RP?	☐	☐
12) wymienić rodzaje organów spraw zagranicznych działających za granicą?	☐	☐
13) scharakteryzować zadania urzędów konsularnych?	☐	☐

4.10. Reglamentacja administracyjno-prawna działalności gospodarczej

4.10.1 Materiał nauczania

Reglamentacja administracyjno-prawna w sferze gospodarki polega na ograniczeniu swobody działalności gospodarczej za pomocą środków prawnych poprzez interwencjonizm państwowy, mający na celu ochronę interesów gospodarczych państwa, ochrony prawidłowego funkcjonowania rynku czy innych wartości. Spotyka się poglądy, że w reglamentacji chodzi o metody oddziaływania na gospodarkę poprzez wydawanie koncesji, licencji, pozwoleń itp.

Z pojęciem reglamentacji nierozdzielnie łączy się pojęcie działalności gospodarczej w szczególności zakresu swobody tej działalności.

Aktualnie zagadnienie to reguluje ustawa z dnia 02.07.2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (DzU Nr 173, poz. 1807 z późn. zm.). Niektóre jej postanowienia weszły w życie od 01.01.2007 r. Ustawa ta stanowi, że „podejmowanie, wykonywanie i zakończenie działalności gospodarczej jest wolna dla każdego na równych prawach, z zachowaniem wymogów określonych przepisami prawa”.

Przez działalność gospodarczą rozumie się zarobkową działalność wytwórczą, budowlaną, handlową, usługową oraz poszukiwanie, rozpoznanie i wydobywanie kopalin ze złóż, a także działalność zawodową, wykonywaną w sposób zorganizowany i ciągły.

Zasadę wolności gospodarczej ograniczają w największym stopniu takie formy ingerencji administracji publicznej, jak koncesje i zezwolenia.

Koncesja dotyczy sytuacji, w której państwo zastrzega sobie wyłączność na określoną sferę działalności ze względu na jej znaczenie i użyteczność publiczną. Przez udzielenie koncesji państwo może odstąpić innym podmiotom prawa wykonywania działalności objętą wyłącznością np. koncesji na wykonywanie działalności gospodarczej. Zgodnie z ustawą uzyskanie koncesji wymaga wykonywania działalności gospodarczej w zakresie np. poszukiwania lub rozpoznawania złóż kopalin i wydobywanie kopalin ze złóż; wytwarzania i obrotu materiałami wybuchowymi, ochrony osób i mienia, rozpowszechniania programów radiowych i telewizyjnych, przewozów lotniczych.

Udzielanie i cofanie koncesji należy w zasadzie do ministra właściwego ze względu na podmiot działalności gospodarczej podlegającej koncesjonowaniu. Koncesji udziela się na czas oznaczony, nie krótszy niż 5 lat i nie dłuższy niż 50 lat. Czynności koncesyjne dokonywane są w formie decyzji administracyjnej.

Natomiast przez udzielone zezwolenie istnieje możliwość indywidualnego uchylania generalnego zakazu podejmowania określonej działalności.

Ustawa ustala, że zezwolenie jest potrzebne w 26 przypadkach, określonych w konkretnych ustawach (np. w ustawie o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi czy ustawie o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków).

Warunki i tryb wydawania zezwoleń (decyzji) oraz właściwość określają poszczególne ustawy.

Pewną formą reglamentacji działalności gospodarczej jest wpis do ewidencji działalności gospodarczej, szczególnie zaś wpis do rejestru działalności regulowanej. Reglamentacja ta polega na tym, że aktywność objęta działalnością regulowaną podlega kontroli przez organ prowadzący rejestr tej działalności.

Wpisu do rejestru dokonuje się na wniosek przedsiębiorcy, który powinien złożyć oświadczenie o spełnianiu warunków wymaganych przez przepisy prawa, zawarte w odrębnych ustawach.

Ewidencję działalności gospodarczej prowadzi wójt lub burmistrz (prezydent miasta). Rejestr działalności gospodarczej prowadzi organ administracji publicznej, który na podstawie odrębnych przepisów jest właściwy do dokonywania wpisu do tego rejestru. Organ ten dokonuje wpisu w terminie 7 dni od złożenia wniosku i wydaje zaświadczenie o dokonaniu wpisu.

Omówiona ustawa zawiera osobny rozdział poświęcony kontroli przedsiębiorcy. Na podstawie zawartych tam przepisów organy administracji publicznej kontrolując podmioty gospodarcze, realizują funkcje reglamentacyjne, gdyż ograniczają w ten sposób swobodę gospodarczą. Aby swoboda ta nie była zbyt ograniczona, ustawodawca ustanowił regułę, zgodnie z którą mogą być wykonywane czynności kontrolne, oraz określił maksymalne okresy trwania kontroli.

4.10.2. Pytania sprawdzające

Odpowiadając na pytania, sprawdzisz, czy jesteś przygotowany do wykonania ćwiczeń.

1. Co to jest swoboda działalności gospodarczej?
2. Co to jest działalność gospodarcza?
3. Jakie formy reglamentacji swobody gospodarczej najczęściej występują w przepisach prawnych?
4. Co to jest koncesja?
5. Kto udziela koncesji?
6. Na czym polega wpis do ewidencji działalności gospodarczej?
7. Kto prowadzi taką ewidencję?
8. Jakie są reguły prowadzenia kontroli przedsiębiorców?

4.10.3. Ćwiczenia

Ćwiczenie 1

Na podstawie ustawy o swobodzie działalności gospodarczej wskaż sfery aktywności gospodarczej, na wykonywanie której jest potrzebne zezwolenie.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Sposób wykonania ćwiczenia

Aby wykonać ćwiczenie, powinieneś:

- 1) przeczytać uważnie ćwiczenie,
- 2) dokonać analizy ustawy,
- 3) wpisać odpowiednie sfery działalności gospodarczej w miejsca zaznaczone kropkami.

Wyposażenie stanowiska pracy:

- ustawa,
- komputer z dostępem do Internetu,
- literatura zgodna z punktem 6 Poradnika dla ucznia.

Ćwiczenie 2

Na podstawie ustawy o działalności gospodarczej określ:

- Co to jest promesa?
- Co stanowi treść promesy?
- W jakich sytuacjach, mimo uzyskania promesy, można odmówić wydania koncesji?

.....

.....

.....

.....

.....

Sposób wykonania ćwiczenia

Aby wykonać ćwiczenie, powinieneś:

- 1) przeanalizować zapisy ustawy,
- 2) zidentyfikować odpowiednie pojęcia,
- 3) odpowiedzieć na zadane pytania.

Wyposażenie stanowiska pracy:

- ustawa,
- komputer z dostępem do Internetu,
- literatura zgodna z punktem 6 Poradnika dla ucznia.

4.10.4 Sprawdzian postępów

Czy potrafisz:

- 1) wyjaśnić pojęcie swoboda działalności gospodarczej?
- 2) określić, na czym polega działalność gospodarcza?
- 3) wyjaśnić pojęcie zezwolenia?
- 4) określić, kto udziela koncesji?
- 5) scharakteryzować na czym polega wpis do ewidencji działalności gospodarczej?
- 6) określić, kto prowadzi ewidencję działalności gospodarczej?
- 7) określić reguły prowadzenia kontroli przedsiębiorców?

Tak **Nie**

☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐

4.11. Prawo europejskiej integracji społecznej i gospodarczej

4.11.1. Materiał nauczania

Od 1 maja 2004 r. Polska stała się członkiem Unii Europejskiej. Od tej daty Polska przyjęła porządek prawny obowiązujący we Wspólnocie.

Cechami charakterystycznymi tego porządku są: prymat prawa wspólnotowego (europejskiego) nad prawem państw członkowskich oraz bezpośrednia skuteczność wielu postanowień prawa europejskiego wobec obywateli państw członkowskich co oznacza, że normy prawa wspólnotowego mogą nakładać obowiązki lub przyznawać uprawnienia obywatelom państw członkowskich, którzy mogą dochodzić ochrony tych uprawnień przed sądami krajowymi.

Akty prawne Wspólnot Europejskich tworzą system prawa wspólnotowego, na który składa się:

- pierwotne prawo wspólnotowe (traktaty),
- prawo pochodne (stanowiące).

Za pierwotne prawo wspólnotowe uznaje się prawo ustanowione przez państwa członkowskie w drodze traktatów, zaś prawem pochodnym jest prawo stanowione przez odpowiednie organy Wspólnoty na podstawie i w granicach określonych w prawie pierwotnym.

W literaturze spotyka się podział prawa wspólnotowego na prawo instytucjonalne i materialne.

Prawo instytucjonalne to ta część prawa wspólnotowego, która określa pozycję prawną, kompetencje i możliwości organów Wspólnot oraz stosunki między wspólnotowym porządkiem prawnym a porządkiem prawnym państw członkowskich.

Prawo materialne reguluje te rodzaje działalności, które są objęte sferą oddziaływania traktatów. Reguluje ono cztery podstawowe swobody (swobodny przepływ towarów, osób, usług i kapitału), oraz funkcjonowanie rolnictwa, prawo konkurencji, politykę gospodarczą, kulturę, ochronę zdrowia i ochronę praw konsumenckich. Są to reguły skupiające się wokół budowy „rynku wewnętrznego” Wspólnoty.

Do prawa wspólnotowego (pierwotnego) należą przede wszystkim tzw. traktaty założycielskie: traktat paryski podpisany 18 kwietnia 1951 r. powołujący Europejskie Wspólnoty Węgla i Stali (traktat wygasł w 2002 r.) oraz dwa traktaty rzymskie podpisane 25 marca 1957 r., powołującą Europejską Wspólnotę Gospodarczą i Europejską Wspólnotę Energii Atomowej. W dniach 17 lutego w Luksemburgu i 28 lutego 1986 r. w Hadze podpisano Jednolity Akt Europejski, w którym jako wspólny cel przyjęto utworzenie Unii Europejskiej. Kolejne zmiany do traktatów założycielskich wprowadzono traktatem z Maastricht, z dnia 7 lutego 1992 r., który wszedł w życie 1 listopada 1993 r. Traktat ten stanowi podstawę budowy Unii Europejskiej.

Pochodne prawo wspólnotowe tworzy się w oparciu o przepisy traktatowe. Zgodnie z art. 249 Traktatu Ustanawiającego Wspólnotę Europejską: „W celu wykonania swych zadań oraz na normach przewidzianych w niniejszym Traktacie Parlament Europejski wspólnie z Radą i Komisją uchwalają rozporządzenia i dyrektywy, podejmują decyzje, wydają zalecenia i opinie.

Rozporządzenie ma zasięg ogólny. Wiąże w całości i jest bezpośrednio stosowane we wszystkich państwach członkowskich. Dyrektywa wiąże każde państwo członkowskie, do którego jest kierowane, w odniesieniu do rezultatu, który ma być osiągnięty, pozostawia jednak organom krajowym swobodę wyboru formy i środków. Decyzje wiąże w całości adresatom, do których jest kierowana. Zalecenia i opinie nie mają mocy wiążącej”.

Akty prawne Wspólnoty nie wymagają ratyfikacji przez państwa członkowskie, gdyż nie są traktowane jako prawo międzynarodowe. W razie sprzecznych rozwiązań prawnych obowiązuje zasada prymatu prawa europejskiego, zgodnie z którą żaden przepis prawa wewnętrznego nie ma pierwszeństwa przed prawem wspólnotowym. Oznacza to w praktyce, że przepis prawa krajowego, sprzeczny z prawem europejskim nie jest nieważny, lecz po prostu nie może być zastosowany w konkretnym przypadku.

Prawo europejskie należy interpretować w świetle ogólnych zasad prawnych, a zwłaszcza praw zasadniczych.

Ogólne zasady prawa wspólnot europejskich

Na ogólne zasady prawne Wspólnot Europejskich składają się:

- zasady państwa prawnego,
- indywidualne prawa zasadnicze.

Zasady państwa prawnego sformułowane zostały przez Trybunał Sprawiedliwości i obejmują:

- a) zasadę proporcjonalności – oznaczającą, że wykorzystany środek prawny jest odpowiedni i konieczny do osiągnięcia zamierzonego celu,
- b) zasadę bezpieczeństwa prawnego i ochrony zaufania – dotyczący głównie zakazu ustalania momentu wejścia w życie aktu prawnego przed jego opublikowaniem,
- c) zasadę określoności – nakazującą, aby regulacje prawne były jasne i wyraźne, tak aby podmioty indywidualne nie miały problemów z odczytywaniem swoich praw i obowiązków.

Indywidualne prawa zasadnicze wywodzą się z prawa traktatowego i orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości.

Katalog tych praw obejmuje:

- a) prawo do własności i korzystania z niej,
- b) prawo wyboru i wykonywania zawodu,
- c) swoboda działania, która może być ograniczona jedynie celami wspólnoty,
- d) zasada równości wyrażająca się zakazem jakiegokolwiek dyskryminacji,
- e) wolności wyznaniowe,
- f) wolności poglądów i publikacji,
- g) poszanowanie sfery prywatności i tajemnicy korespondencji,
- h) prawo do ochrony sądowej.

Zasady powyższe służą Trybunałowi Sprawiedliwości do kontroli legalności aktów prawnych Wspólnot.

Wspólny rynek i podstawowe swobody

Traktat rzymski wprowadza następujące podstawowe wolności będące elementem konstruującym tzw. Wspólny Rynek:

- swoboda przepływu towarów. Istotą tej swobody są dwa zakazy: zakaz pobierania ceł i zakaz ograniczeń ilości w eksporcie i imporcie oraz zakaz stosowania wspólnej taryfy celnej w obszarze państw trzecich (państw niebędących członkami Wspólnoty);
- swobody przepływu osób – oznaczają wolność poruszania się na terytorium Wspólnoty obywateli państw członkowskich;
- swoboda przepływu pracowników – zapewniająca prawo do równego traktowania obywateli Wspólnoty odnośnie dostępu do zatrudnienia i warunków pracy;
- swoboda prowadzenia działalności gospodarczej – oznaczająca, że obywatele Wspólnoty mają prawo do podjęcia i wykonywania Samodzielnej działalności zarobkowej w każdym państwie członkowskim. Kwintesencją tej swobody jest nakaz równego traktowania cudzoziemców i obywateli własnych oraz zakaz wszelkiej dyskryminacji, tak jawnej, jak i ukrytej.

Naruszenie prawa wspólnotowego przez państwo członkowskie pociąga za sobą odpowiedzialność przed europejską władzą sądowniczą.

4.11.2. Pytania sprawdzające

Odpowiadając na pytania, sprawdzisz, czy jesteś przygotowany do wykonania ćwiczeń.

1. Jakimi cechami charakteryzuje się porządek prawny Wspólnot Europejskich?
2. Jakie są składniki systemu prawa wspólnotowego?
3. Co to jest prawo pierwotne?
4. Jaki rodzaj aktów prawnych składa się na prawo wtórne?
5. Które z aktów prawnych prawa wspólnotowego mają moc poszerzania obowiązującego prawa?
6. Co to są ogólne zasady prawa Wspólnot Europejskich?
7. Jakie podstawowe swobody obowiązują na wspólnym rynku?
8. Od kiedy Polska stała się członkiem UE?

4.11.3. Ćwiczenia

Ćwiczenie 1

Odszukaj akt prawny na podstawie, którego Polska przystąpiła do Unii Europejskiej i wpisz jego nazwę.

.....

Sposób wykonania ćwiczenia

Aby wykonać ćwiczenie, powinieneś:

- 1) przeanalizować Dzienniki Ustaw,
- 2) ustalić akt prawny,
- 3) wpisać nazwę aktu w miejsce do tego wyznaczone.

Wyposażenie stanowiska pracy:

- wybrane akty prawne,
- komputer z dostępem do Internetu,
- literatura zgodna z punktem 6 Poradnika dla ucznia.

Ćwiczenie 2

Zastanów się i przedstaw Twój pogląd, dlaczego akt prawny o którym mowa w ćwiczeniu 1 nie nosi nazwy np. Traktat akcesyjny do Unii Europejskiej.

.....
.....
.....

Sposób wykonania ćwiczenia

Aby wykonać ćwiczenie, powinieneś:

- 1) przeanalizować treść ćwiczenia,
- 2) zastanowić się czym jest Unia Europejska,
- 3) wpisać odpowiedź w miejsce do tego wyznaczone.

Wyposażenie stanowiska pracy:

- komputer z dostępem do Internetu,
- literatura zgodna z punktem 6 Poradnika dla ucznia.

4.11.4. Sprawdzian postępów

	Tak	Nie
Czy potrafisz:		
1) wymienić cechy charakteryzujące porządek prawny Wspólnot Europejskich?	☐	☐
2) wymienić składniki systemu prawa wspólnotowego?	☐	☐
3) scharakteryzować prawo pierwotne?	☐	☐
4) wyjaśnić pojęcie ogólnych zasad prawa Wspólnot Europejskich?	☐	☐
5) scharakteryzować podstawowe swobody obowiązujące na wspólnym rynku?	☐	☐
6) określić datę wejścia Polski do Unii Europejskiej?	☐	☐
7) wymienić akty prawne prawa wspólnotowego mające moc powszechnie obowiązujących	☐	☐

5. SPRAWDZIAN OSIĄGNIĘĆ

INSTRUKCJA DLA UCZNIĄ

1. Przeczytaj uważnie instrukcję.
2. Podpisz imieniem i nazwiskiem kartę odpowiedzi.
3. Zapoznaj się z zestawem zadań testowych.
4. Test pisemny zawiera 20 zadań i sprawdza Twoje wiadomości z zakresu analizowania wybranych zagadnień prawa materialnego. Udzielaj odpowiedzi tylko na załączonej karcie odpowiedzi. Wskaż tylko jedną odpowiedź prawidłową. W przypadku pomyłki należy błędną odpowiedź zaznaczyć kółkiem i zakreślić odpowiedź poprawną.
5. Pracuj samodzielnie, bo tylko wtedy będziesz miał satysfakcję z wykonanego zadania.
6. Kiedy udzielenie odpowiedzi będzie Ci sprawiało trudność, wtedy odłóż jego rozwiązanie na później i wróć do niego, gdy zostanie Ci wolny czas.
7. Na rozwiązanie testu pisemnego masz 40 minut.

ZESTAW ZADAŃ TESTOWYCH

1. W skład prawa administracyjnego nie wchodzi przepisy dotyczące:
 - a) ustroju samorządu terytorialnego,
 - b) stosunków między osobami fizycznymi,
 - c) procedury postępowania przed urzędami państwowymi,
 - d) stosunków między obywatelem a organami powiatu.
2. Zasadniczy podział administracyjny kraju nie obejmuje:
 - a) podziału na województwa,
 - b) podziału na powiaty,
 - c) podziału na gminy,
 - d) podziału na sołectwa.
3. Administracji rządowej nie sprawuje:
 - a) marszałek województwa,
 - b) wojewoda,
 - c) starosta,
 - d) minister.
4. Konstytucja nie określa:
 - a) ustrój polityczny kraju,
 - b) wolności obywatelskie,
 - c) kompetencji przewodniczących partii politycznych,
 - d) kompetencji Prezydenta RP.
5. Na podstawie przepisów ustawy o stowarzyszeniach nie można tworzyć stowarzyszeń w:
 - a) gminach,
 - b) powiatach,
 - c) przedsiębiorstwach państwowych,
 - d) wyższych uczelniach.

6. Zgromadzeniem jest co najmniej:
- 10 osób,
 - 15 osób,
 - 20 osób,
 - 50 osób.
7. Zgodę na zgromadzenie wydaje:
- wójt, burmistrz,
 - starosta,
 - wojewoda,
 - marszałek województwa.
8. Administracyjnoprawne ograniczenie praw rzeczowych nie wynika z:
- prawa budowlanego,
 - prawa o zagospodarowaniu przestrzennym,
 - prawa użytkowania wieczystego,
 - ustawy o gospodarce nieruchomościami.
9. Zakładem publicznym nie jest:
- dworzec kolejowy,
 - szkoła podstawowa,
 - biblioteka,
 - muzeum.
10. Drogami publicznymi nie są:
- drogi wojewódzkie,
 - drogi powiatowe,
 - drogi osiedlowe,
 - drogi gminne.
11. Działy administracji rządowej są określone w:
- Konstytucji,
 - ustawie,
 - uchwale Rady Ministrów,
 - rozporządzeniu Prezesa Rady Ministrów.
12. Nadzór nad warunkami higieny pracy w zakładach pracy sprawuje:
- Państwowa Inspekcja Pracy,
 - Państwowa Inspekcja Sanitarna,
 - Urząd Dozoru Technicznego,
 - Najwyższa Izba Kontroli.
13. Prawo rzeczowe jest przedmiotem regulacji:
- prawa gospodarczego,
 - prawa cywilnego,
 - prawa administracyjnego,
 - prawa państwowego.

14. Nadzoru nad sprawami zatrudnienia nie sprawuje:
- minister właściwy ds. pracy,
 - Naczelna Rada Zatrudnienia,
 - samorząd wojewódzki,
 - samorząd powiatowy.
15. Nadzór nad Ochotniczymi Hufcami Pracy sprawuje:
- minister właściwy ds. pracy,
 - minister właściwy ds. oświaty i wychowania,
 - właściwy miejscowo wojewoda,
 - minister właściwy ds. administracji.
16. W skład Policji nie wchodzi:
- służba kryminalna,
 - służba prewencyjna,
 - straż miejska,
 - policja sądowa.
17. Nadanie obywatelstwa może nastąpić na wniosek cudzoziemca, jeżeli zamieszkuje on w Polsce:
- 1 rok,
 - 3 lata,
 - 5 lat,
 - 7 lat.
18. Główny Inspektor Ochrony Środowiska podlega:
- ministrowi właściwemu ds. środowiska,
 - Prezesowi Najwyższej Izby Kontroli,
 - Sejmowi,
 - ministrowi właściwemu ds. rolnictwa.
19. Akty prawa Wspólnot Europejskich obowiązują:
- po ratyfikacji przez państwo członkowskie,
 - bez ratyfikacji,
 - o ile nie jest sprzeczne z prawem krajowym,
 - po akceptowaniu przez Parlament danego kraju.
20. Najwyższym zwierzchnikiem sił zbrojnych w czasie pokoju jest:
- Prezydent RP,
 - Minister Obrony Narodowej,
 - Szef Sztabu Generalnego
 - Naczelnny Dowódca Sił Zbrojnych.

KARTA ODPOWIEDZI

Imię i nazwisko.....

Analizowanie wybranych zagadnień prawa materialnego

Zakreśl poprawną odpowiedź

Nr zadania	Odpowiedź				Punkty
1	a	b	c	d	
2	a	b	c	d	
3	a	b	c	d	
4	a	b	c	d	
5	a	b	c	d	
6	a	b	c	d	
7	a	b	c	d	
8	a	b	c	d	
9	a	b	c	d	
10	a	b	c	d	
11	a	b	c	d	
12	a	b	c	d	
13	a	b	c	d	
14	a	b	c	d	
15	a	b	c	d	
16	a	b	c	d	
17	a	b	c	d	
18	a	b	c	d	
19	a	b	c	d	
20	a	b	c	d	
				Razem:	

6. LITERATURA

1. Boratyński J.: Postawy prawa. WSiP, Warszawa 2000
2. Boć J. (red.): Prawo administracyjne. Colonia Limited, Wrocław 2003
3. Górski W., Wesołowski K.: Elementy prawa. Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2003
4. Kocot W. (red.): Elementy prawa. Difin, Warszawa 200
5. Leoński Z.: Materialne prawo administracyjne, wydanie VII, C.H. Beck, Warszawa 2005
6. Musiałkiewicz J.: Elementy prawa. Ekonomik s.c., Warszawa 2002
7. Seidel R.: Prawo i postępowanie administracyjne. Cz. 1. Wydawnictwo eMPI², Poznań 2002
8. Seidel R.: Elementy prawa. Wydawnictwo eMPI², Poznań 1997
9. Seidel R.: Zeszyt ćwiczeń z prawa. Wydawnictwo eMPI², Poznań 2003
10. Ura E., Ura E.: Prawo administracyjne. Warszawa 2005
11. Dzienniki Ustaw, Konstytucja RP, kodeksy z komentarzem, ustawy, rozporządzenia
12. Czasopisma i wydawnictwa prawne